

ՄԱՍԻՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Ազգային, Գրական, Քաղաքական, Գիտական,

54^{րդ} ՏԱՐԻ, 2. ՇՐՋԱՆ

ԹԻԻ 4

19 ՄԱՐՏ 1905

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պոլս մը Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ (Բ. եւ վերջին յօդուած)	Տ.Ա.
Ապագայի Լրագրութիւնը	ԲՐԻԶԱՆԹԵՄ
Արուեստագէտը եւ հասարակութիւնը	ԵՆՈՎԲ ԱՐՄԷՆ
Նախանձը (Բանաստեղծութիւն)	Մ.Ա. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ
Ժիւլ Վեռնի վահունան առթիւ	Ա.Ս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Առնանային մտածումներ (Բանաստեղծութիւն)	ԱՐՄԱՆ ՍԻԼՎԵՍԴԻՐ
Հիմէն ու Ընդհանրացական Նօքեր	Տ.Ա.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍԻՍ Շաբաթօրէրէ շաբեկան բաժանորդագիրն է Կ. Պոլսոյ համար քառասուն դր. եւ գաւառներուն համար յիսուն դր., կանխիկ վճարելի: Արտասահման 12 Յրանք կամ 5 բուլլի: Թղթասարական ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Վեցամսեայ բաժանորդագրութիւն չընդունուիր: Բաժանորդագրութիւնները կը սկսին ամէն ամսոյ մէկին: ՄԱՍԻՍ հրատարակ կ'ելլէ ամէն շաբաթ առտու:
Զի հրատարակուած ձեռագիրները եւ չեն դարձուիր:

ՄԱՍԻՍԻ մէջ կ'ընդունուին նաեւ ծանուցումներ, դիւրամասշտի պայմաններով:

Զեռ-Քէ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՀԱՏԸ ԲԱՌՍՈՒՆ ՓԱՐՍՅԻ
Հասցէ

در علیہ غلطہ (ماسيس) غزتمی اداره می

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍԻՍԻ

Կ. Պոլիս, Հայաստան

Rédaction de la Revue MASSIS

Galata, Constantinople

Ծաղկաբույս

Թէլը, որ այսօր գրեթէ բոլոր ժողովրդաց գլխաւոր ըմպելին դարձած է անհրաժեշտ բաղաժափիւ տնտեսներ ունի որ որդարեւ գործածողներուն համար բաւական դժուար է լու ընտրութիւն մը ընել: Այդ տնտեսներէն մասնք նշանաւոր են իրր արտադրած եւ քաղցրաբոյր, մասնք ալ թէեւ նոյնքան արտադրի համ ու հոտ չունին, գերազանց են սակայն իրր կաշուի հաւրիչ եւ զօրացուցիչ: Վերջապէս իւրաքանչիւր թէլ իր ուրոյն յաւելութիւններն ունին որոնք զինքը կը զանազանեն ուրիշ, տնտեսներէ:

Սակայն կալ թէլ մը, որ այդ յաւելութեանց ամէնէն կարեւորները կը միացէ իր վրայ, այսինքն՝ գոյն, համահոտ եւ մանաւանդ կաշուի հաւրիչ եւ զօրացուցիչ տնտեսական ազդեցութիւն մը, եւ այդ թէլն է ձաքոնի քիլը, որ այդ յաւելութեանց շնորհիւ կը յարմարի ամէն տարիքի ու կազմութեան, ամէն կլիմայի եւ եղանակի եւ ամէն ճաշակի:

Ծաղկաբույսն եւ Իսազուրիսն քիլի մեծ վաճառատունը, իր բաղաժափիւ յաճախորդաց ծառայութիւն մը մատուցանելու համար, այս ամբողջ մեծաքանակ ներածած է ճաքանական գուտ թէլ մասնաւոր եւ իսկական առեւտրով ու կը հրաւիրէ օգտուիլ այս առիթէն բոլոր անոնք, որ կը փոփոքին ունենալ թէլ մը:

Համով, հոտով, առողջապահիկ եւ կազդուրիչ:

Սոյն վաճառատան մէջ կան նաեւ հնդկական, չինական, Սէյլան եւ Ճապոնի մանուշակ տեսակ թէլեր:

4-10

Ուսադուրիւն մարգայի

ՏՈՔԹ. Բ. ԷՄԻՐՁԷ

Հանրածանօթ մանուկաբու եւ կնիստաբու (gynécologue), Տօքթօր Էմիրզէ որ 15 տարուան գործունէութեամբը մեծ համբաւ ստացած է, կը ծանուցանէ յարգօյ յաճախողներուն թէ բնականօրէն փոխադրած է Պէքեար փողոց թիւ 18: Բաց ի վերոյիշեալ իւր մասնագիտութենէ կը բուժէ նաեւ նորագոյն մէթոտներով ջղային եւ հոգեկան ու երեւակայական ամէն տեսակ հիւանդութիւնները, ինչպէս նէվրոսթէնի եւ tic անուանուած աչքի երեսի եւ ուսերու ագեղ եւ ակամայ շարժումները եւ դաշտանի դադարումէ յառաջ եկած ջղային խռովումները եւ երիտասարդական մօլիքները, ինչպէս նաեւ դինիմօլիքը, մօրիֆնամօլիքը եւ այլն: Կիրակիներէն զատ ամէն օր կէսօրէն սկսեալ մինչեւ երեք ժամ հիւանդ կընդունի, եւ ուրբաթ օրերը ձիւրաբար կը դարձնէ վկայեալ ողջութեանը: 4-10

ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Գորգի մաքրութեան եւ նորոգութեան (Գորսենեակ՝ Մահմաւա-փաշա, Թորոգճը-լար, Մեծ Նար Խանի կից, Թ. 37)

Այս հանրածանօթ գործարանին մէջ կը մաքրուին ազատած եւ փոշոտ թէ՛ մետաքսէ եւ թէ՛ բարդէ ամէն տեսակ ընտիր գորգեր, քիմիական դեղօրէից միջոցաւ, առանց օր եւ է որոտ կամ հեաք ձգելու: Ընդհակառակը, բոլորովին նոր երեւոյթ մը կ'առնեն այս գործարանին մէջ մաքրուած գորգերը:

Ունի նաեւ առուելութիւն մը նոր գորգերու վրայ, այն է թէ՛ այս գործարանին մէջ մաքրուած գորգերը դերծ կը մնան ցեցերու (կիւվէ) կեր ըլլալէ:

Կը նորագոյնի նաեւ օրեւէ կերպով շուսուած գորգեր:

Սոյն գործարանը կը ստանձնէ նաեւ պարասեղ նոր գորգեր, ինչ մեծութեամբ ու ճաշակով որ ուզուի:

Յանձնարարութիւնք պէտք է ուղարկն դրոսենեակը:

Դիւրամատչելի պայմաններ: 4-10

CAISSE PATERNELLE

ՔԷՍ ԲԱՊԵՌՆԵԼ

ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ

ՀԻՄՆԵԱԼ Ի ԲԱՐԻՉ 1841 ԻՆ

ԿԸ ԳՈՐԾԷ ՖՐԱՆՍ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀՈԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱԿԱԿ ՇՈՒՆ ՏԱԿ

Սկիզբէն ի վեր ապահովագրեալներու եղած վնասում 300 միլիոն ֆր.
Սկիզբէն ի վեր արձանագրեալ ապահովագրութիւն 700 միլիոն ֆր.

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՔ ՖՐ 85,000,000

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏ 62,750,000

Ուրեմն ընթացիկ ապահովագրութեանց գումարին վրայ պահեստի համեմատութիւնն է 74%⁰. որով ՔԷՍ ԲԱՊԵՐՆԵԼԻ ընծայած երաշխաւորութիւնը գէր ի վեր կը հանդիսանայ ուրիշ ընկերութեանց ցոյց տուած երաշխաւորութիւնէն:

Ընկերութեան վարչական Խորհուրդը կազմուած է Ֆրանսայի ամէնէն նշանաւոր դրամատէրներէն. ինչպէս

Մ. ՌԸՆԷ. ՊՐԻՍ, Արեւմտեան Ֆրանսայի երկաթուղեաց ընկերութեան եւ Քրէտի Լիոնէի վարչական Խորհրդոյ անդամ.

Մ. ՄԱՐԻ ԸԸ ՖԼԷՌ. Դրամադրական դէպ ընկերութեան վարչական Խորհրդոյ անդամ.

Մ. ԿՈՄՍ ԸԸ ՍԷՆ ԿԻՂԷՄ, նախկին գանձապահ.

Մ. Օ. ՄԱԶԸՐԱ, Ընդհ. Տնօրէն Քրէտի Լիոնէի.

Թուրքիոյ Տնօրէն Փ. ԱՍՏՈՒԱՄԱՏՈՒՐ

Պալիս, Սուլթան-Համադ, Բասաֆ Բաթըրճոզլու

Ընկերութեան վրայ տեղեկութիւն առնելու համար դիմել Քրէտի Լիոնէի.

ԾԱՆՕԹ. — Շահաւոր դիմել պիտի տրուի այն ֆնիչից որ կարելու աղիւնք մը ի սրտէս ալ ունի աղիւնքայէս:

4—10

ԱԴԱՄ՝ ՎԱՐԴԵԱՆ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ամէն ծննդի քօհաֆիլէ՝ ապրանց

Մեծ—Շուկայ, Քիւրքէիներու դրան կից, Թ. 41—43

Նայնպէս, արանց եւ կանանց ճաշանոցի հովանոցներու վաճառատուն, Պալիս, Սուլթան—Համադ, Միտիլի Դրամատան դէպ թիւ 58:

Սոյն երկու վաճառատուններուն մէջ գտնուած ապրանքները, թէ՛ թօհաֆիլէի վերաբերեալ եւ թէ՛ արանց ու կանանց յատուկ հովանոցներ, իրենց գեղեցկութեան կը միացնեն տիպարութիւն, եւ դիւրամատ չելի գիններու առուելութիւնն ու կ'ընծայեն հասարակութեան:

Աղաւ վարդաւան մեծապէս գործողութեամբ է իր բազմաթիւ յաճախորդները:

Կ'որժէ որ Շուկայ, ելլող ամէն ընտանիք այցելէ անգամ մը այս երկու վաճառատունները՝ եղանակին պէտքերը հագալու համար:

4—10

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԱՍԻՍ

ԲԵՐԱ ԹԱԳՍԻՄ ՓՈՂՈՑ ԹԻԻ 12

Ամէն տեսակ ներքին հիւանդութիւններէ զատ, մասնագիտաբար եւ երկար տարիներէ ի վեր կը դարմանէ օտամոքսի, աղեաց, միզային ճանրաներու հիւանդութիւնները, ջրային տկարութիւնները, հին եւ նոր գաղիական ախտերը: Այս վերջին ախտերը՝ առանց օտամոքսի խանգարման եւ նորազոյն մեթոտներով կը բուժէ կարճ միջոցի մէջ:

Հիւանդ կընդունի ամէն օր կէս օրէ վերջը: Չորեքշաբթի օրերը միայն ձրի: 4—10

ՍՅՍ. ԿԼԻՄԱՅԻ ՄԷՋ

Ընդհանուր վիշտեր կան որոնք այս աշխարհածանօթ դեղով կատարելապես կը բժշկուին:

Հիշեցու վրայ առոր ուշադրութիւն ընել պէտք է:

19

SCOTT'S EMULSION

Հալ, հարբուխ, և բոլոր որկորի և թոքի վիշտեր, ինչպէս թորացում, և պրոնչիտ, շնչառութեան և կուրծքի երակներուն փորփոգումը և միւս տկարութիւնն պատճառող անհանգստութիւններ՝ անմիջապէս կը զսպուին, և կը տկարացուին և վերջապէս կը բժշկուին: Կամայ նաանդ ծիրակաւն ակտի նկատմամբ՝ առաջին նշանները տեսնուած ատեն, անմիջապէս առաջըր կ'առնէ: Երկընտանիքի մը մէջ այսպիսի աղետ մը կայ պէտք դեղարան մը դիմել և

ԸՍԳՕԹԻ ԲԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

մը առնել: Ըսգօթի Բաղադրութիւնը այս աղետը կը դադրեցնէ և տան մէջ ուրախութիւնը կը վերականրէ:

Բոլոր բեղաճեղքները և բեղաճառները եւ ծախէ:

ՑԱՄԱՔԱՅԻՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՊԱՅ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՏԸ ՊԵՐԼԷՆ ԱՊԱՅՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԳՈՐԾԱԴՐԷ

Ունի կեանքի, օժիշի, արկածի, ցման բռնակի հիւղեր
VICTORIA ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՏԸ ՊԵՐԼԷՆ կեանքի ապահովագրութիւններ ունի թէ՛ բժշկական քննութեամբ եւ թէ առանց բժշկական քննութեան
DE Առանց բժշկական քննութեան եղած կեանքի ապահովագրութիւններ, որուն վճարումները չաբաթական մասնավճարներով անդի կուենան,
BERLIN սկսեալ 5 շաբաթէն

Ապահովագրեալ գումար 1903ին Ֆր. 1,325,000,000

Պահեստի դրամ 1903ին » 510,000,000

Հաստատուած 1853 սեպտ. 20ին արայսկանհրովարտակալ եւ ուղղակի կառավարութեան հսկողութեան ներքին:

ԸՆԿ. ԴՐՄԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

Օսմ. Կայս Պանքա եւ Բրէտի Լիոնէ

Լիազօր Ընդհ. Ներկայացուցիչ ՄԻՀՐԱՆ ՍԻՆԻՄ ԴԱԼՅԱՅԵԱՆ Պոլիս Բաքըրհեզոյու խան

Տեսուչ
 ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Մ. ՔԵԶԷՃԵԱՆ

3-50

ՄԱՍԻՆ

54^{րդ} ՏԱՐԻ, 2. ՇՐՋԱՆ

ԹԻԻ 4

19 ՄԱՐՏ 1905

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

(ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՅՕԴՈՒՍԾ)

Հիւանդանոցին խոհանոցը ու մառանը՝ Հիւանդանոցին «փորը» կը կազմեն, —բացատրութիւն մը որ քիչ մը խորթ և նորօրինակ պիտի երեւնար՝ եթէ արդէն իսկ գրուած չըլլային «Բարիգի փորը» ու «Պոլսոյ փորը»։ Համեմատութիւնները պահելով, Ս. Փրկչեան Հաստատութիւնը՝ մայրաքաղաքիս մէջ գտնուող ուրիշ գիշերօթիկ մեծ հաստատութիւններէ, համանման բարենպաստակ հիմնարկութիւններէ նուազ սպառում չունի մեղէնի, հացի, բանջարեղէնի և ստամոքսի վերաբերող որ և է բնական կամ ստացական արտադրութեան։ Այս տեսակէտով, Հիւանդանոցը ամբողջովին այցելած չպիտի համարուէի, եթէ չմտնէի նաև խոհանոցը։

Տպաւորութիւնը զոր մարդ կը կրէ՝ այդ քարուկիր չէնքին երկկողմանի բաց դռնէն ներս մտնելով՝ հարուստ ու բազմամարդ ապարանքի մը խոհանոցը մտնելու տպաւորութիւնն է, սա տարբերութեամբ որ համադամներու և խորտիկներու պէսպիսութիւն չիկայ այնտեղ, հակառակ խոշոր կաթսաներուն ու սաներուն որոնք կեռուղեռան եւրոպական դրութեամբ քառակուսի թվաներուն վրայ. անոնցմէ էն պզտիկները յատկացուած են հիւանդներուն և կը պարուսկեն արգանակ, խորոված՝ բժշկական հրահանգով որ կ'աղդէ մինչև խոհանոցին վրայ. իսկ ընդհանուր պատրասարկոց, —առողջներուն համար, —օրական երկու տեսակ կերակուր կը պատրաստուի, միջնակարգ որեւէ ընտանիքի սեղանին վրայ հանուածներէն, բանջարեղէն, մեղէն, բրնձեղէն և այլն։ Մէջտեղը, փայտ-

եայ խոշոր բոլորակ սեղանի մը շուրջ՝ խումբ մը կիներ նստած, —մարմնով առողջ ու մտքով տկար պատասպարեալներէն, —գետնախնձոր կը կեղւէին նոյն գիշերուան ընթրիքին համար, մինչ՝ կրակարանին վրայ՝ երկու ահագին կաթսաներու մէջ պատրաստուելու վրայ էր ճաշացուցակին միւս կերակուրը։ Սոհարարապետը, Աւետիս աղա, —բարձրահասակ, գիրուկ, մաքուր մարդ մը, —կատարեալ cordon bleuի մը տիպարը կը ներկայացնէր, իր արհեստին սիրովը վառուած, ինչպէս նշմարեցի հետը փոխանակած խօսակցութիւններէս որոնց միջոցին տեսակ մը հրպարտութեամբ յայտարարեց թէ այս Բարկենտանքին՝ ինք առանձին՝ պատրաստած էր բովանդակ պատասպարեալներուն բազալլան, մինչ ուրիշ տարիներ դուրսէն կը գնուէր։ Եւ չիտակը, խոհարարի մը համար tour de force մըն է, իր սովորական զբաղումներովը, այդ խմորեղէնն ալ պատրաստել հաղարէ աւելի մարդոց սեղանին համար։

Բայց եռացող զոյգ մը կաթսաները կը հետաքրքրէին զիս։ —«Այս գիշերուան համար ի՞նչ ունիս տեսնենք, Աւետիս աղա, հարցուցի»։ —«Այսօր պահք է, դիտէք, ըսաւ, ու առողջներուն համար լուրիս կայ» և հուժկու ձեռքովը վերցուց կափարիչները, ցոյց տալու համար՝ կաթսաներէն ելլող գոլորչիի մը մէջ՝ մեծածաւալ լուբրան որ կը մխար։ Սոհարարապետը հետաքրքրութիւնս դոհացնելու համար, բացատրեց թէ երկու կաթսաներէն մէկը կը բովանդակէր 55 ու միւսը 57 քաշ լուբրիս, — և այս 112ը քաշը միմի-

այն առողջներուն մէկ սեղանին համար, — ուսկից զիւրին է գաղափար կազմել Հիւանդանոցի «փորին» սպառմանը վրայ: Խոհանոցին յարակից մասը, ուր փութաց առաջնորդել մեզ Աւետիա աղա, յատկացուած է մսեղէններուն պահպանման ու պատրաստութեան, և այցելուն կը տեսնէ հոն մորթուած կովերու, խիսարներու թարմ ու ոտուար զանազուածներ զորս կը նախապատրաստեն խոհարարապետին օգնականները՝ եփուելու համար:

Մառանը, բաւական հեռաւորութեամբ տարբեր շէնքի մը մէջ, — կը բաղկանայ գետնայարկի վրայ հաստատուած քանի մը խուցերէ ուր, օրական մեծաքանակ հացէն զատ, կը պահուին նպարեղէնները, պարկերու մէջ կամ դարակներու վրայ, քանի մը պաշտօնեաներու հսկողութեան ներքեւ: Մառանը ունի իր մէջ իր յատուկ գրասենեակը ուր կանոնաւորապէս կ'արձանագրուին ելեմուտքը, խիստ քոնդրոլի մը տակ:

Ինչպէս Հիւանդանոցի բոլոր յարկաբաժիններուն մէջ երախտագիտական արտայայտութիւնք անպակաս են թէ՛ պաշտօնէութեան և թէ՛ պատասպարեալներուն կողմէ՝ Վեհ. Կայսեր բարձր հովանիին ու շնորհներուն համար, նոյնպէս մառանին ու խոհանոցին մէջ աւելի՛ ակնհերե կերպով ի յայտ կուգան Կայսերական ողորմածութեան հաւաստիքը, օրական հացի և միսի պարէնովը որոնց շնորհումը մեծապէս կը թեթեւցնէ այդ մարդասիրական Հաստատութեան սպանման բեռը:

Մառանէն ետք կարգը կուգար Հանդերձարանին որ այս ընդհանուր անունին տակ կը բովանդակէ կարգ մը բաժանումներ: Բուն իսկ կեդրոնը կը գտնուի երկրորդ յարկի շէնքի մը մէջ որ կատարեալ գործատեղի մըն է. հոն՝ ձեռնհաս ու գործնական մտքի տէր անձի մը հսկողութեան ներքեւ, խումբ մը կիներ ու աղջիկներ մեքենայի վրայ կը պատրաստեն պատասպարեալներուն գուլպաները, ճերմակեղէնները և այլն, որոնց հոգածու են Խնամակալուհի Տիկիները՝ Գրեհնց շարքակալան այցելութեամբ: Կանոնաւոր կազմակերպութիւն մը ունի այդ Հանդեր-

ձարան կոչուած աշխատանոցը իր յարակից մասերով որոնցմէ մէկն է նաև «կարկտանի խուցը» ուր պառաւուկ կիներ օրն ի բուն «ասեղ կը ձեծեն» պատառուած քներ ու հինցածներ նորոգելու:

Հիւանդանոցի այս բաժանման կողմը կը գտնուին, գետնայարկի վրայ, լուացարան, բազնիք և այլն, զորս նկարագրելու պէտք չիկայ:

Վերջին այցելութիւնս վերապահած էի աղջկանց Որբանոցին, որ դժբաղդաբար կը մնայ տակաւին՝ ջլախտաւորներու յարկաբաժնին կից շէնքի մը մէջ, երկաթեայ ամրափակ դռներով բաժնուած թէև, բայց միշտ կրելով անոր խորէն հասնող խուլ ժխորին ու տխուր աղմուկներուն տարտամ տպաւորութիւնը:

Որբանոցին դասարաններն ու ննջարանները, թէև մաքուր ու կանոնաւոր, նուազ լուսաւոր ու նուազ օդաւէտ երեւոյթ մը ունին քան Հիւանդանոցին միւս մասերը: Հոգաբարձութիւնը՝ սպասելով միշտ որ Գ. թեւին շինութեամբ լայն տեղ մը բացուի այս փոքրիկներուն համար, Որբանոցի Խնամակալութեան ու Տիկիանց Խնամակալութեան հետ կարելին կ'ընէ այդ ընտանեղուկներուն վիճակին դառնութիւնը նուազ զգալի դարձնելու համար: Աշակերտուհիներուն թիւն է 75, և 15 ալ դեռատի տղաքներ, — աւելորդ է ըսել ամէնքն ալ գիշերօթիկ: Առաջին խուցի մը մէջ, ուր ձեռարուեստով կը պարապէին խումբ մը աղջիկներ, կը հանդիպիմ վաղածանօթ դէմքի մը, Օր. Մարթա, ձեռագործի քաջաւարժ մասնագէտ մը: Միւս ներքին ուսուցչուհիներն են՝ Օր. Արուսեակ, Օր. Հայկանոյշ Յարութիւնեան, Օր. Մաքրուհի և Տիկին Աղաւնի, որոնք աղջկանց նախակրթարանի մը յատուկ դասախօսութիւնները կը կատարեն, այցելու դաստիարակներէ զատ: Աշակերտուհիները, հակառակ իրենց գտնուած անհրապոյր մթնոլորտին, մեծ մասով առողջ ու զուարթ երեւոյթ մը ունին, ուշիմ աչքեր, կիրթ շարժումներ, — իբր թէ ցերեկեայ վարժարան մը գտնուէին, իրիկունը իրենց ծնողական յարկը վերադառ-

նալու հրճուանքով, ինչ որ կը հաստատէ
անոնց վրայ տարուած խնամքը:

Միայն թէ, Օր. Բուբուլ Չայեանին հե-
ռացումը, աղջկանց Որբանոցէն, զգալի պա-
կաս մը թողուցած է և մտածել կուտայ,
անոր արդիւնաւոր պաշտօնավարութեան գի-
տակ եղողներուն, թէ ինչ հարկ կար հրաժա-
րելու հարկին մէջ դնել այդ ուսեալ օրիորդը
որ Օրթագիւղի Հոփսիմեանց վարժարանի
փայլուն չրջանին պատուաբեր սանուհիներէն
մէկը եղած է և որուն տեսչուհիի կամ աւագ
ուսուցչուհիի դերը՝ աղջկանց Որբանոցին
մէջ՝ անոր դիրքը կը բարձրացնէր իբրեւ աղ-
ջկանց գիշերօթիկ նախակրթարան: Տիկին
Զօհրայ, Բերայի Համալգեաց վարժարանի
տեսչուհին, որ Օր. Չայեանին յաջորդելու
կոչուեցաւ, կարճատե պաշտօնավարութենէ
մը ետքը թողուց գնաց, մինչդեռ Օր. Չայ-
եան երկար տարիներու աշխատութեան,
անձնուիրութեան յիշատակ մը թողած է հոն
և միշտ պիտի փնտռուի:

Օրը տարածամած է և հարկ է մեկնիլ,
Իրիկուան կառախումբերը, ուղեւորներով
լեցուն, կը սուլեն, կը սուրան, Հիւանդա-
նոցի մօտէն՝ կենդանութեան ու քաղքենի
կեանքի վաղանցիկ հետք մը սփռելով իրենց
շուրջը: Ու վայրկեան մը ետքը, Հիւանդա-
նոցը կը թաղուի դարձեալ իր խոր լու-
թեանը ու հանդարտութեանը մէջ: Պարտէզը
միայն, ուսկից կ'անցնի մերթիւն անգամ մը,
իր ծաղկազարդ ածունեքովը, իր խնամուած
մարգագետիններովը, իր աղբիւրներուն
ջուրի ցայտումներովը գեղածիժաղ երեւոյթ
մը առած է, որմէ՝ աչքի հեռաւոր վայելք մը
միայն կ'ունենան պատուհաններու մօտ պառ-
կած հիւանդները: Հոս՝ հոն, նստարաններու
վրայ, ապաքինածներ կ'երեւան որոնք ար-
տօնուած են բաց օդին ելլել, բոլորովին
կաղզուութեամբ համար: Գունատ դէմքով,
վախ տղաքներ ալ կերեւան ցիրուցան, ո-
րոնք Մարտի արեւուն անզօր ճառագայթ-
ներէն կը փնտռեն առողջութիւն մը զոր
դեղն ու դարմանը անզօր եղած են տալու:
Յուսահատ բան մը կայ այս հիւանդներուն

աչքին մէջ, նայուածք մը որ աւելի դէպի
հողը կը յառի քան դէպի երկինք: Հիւծախ-
տաւորներու կը նմանին:

Դպրոցականներ ալ կան, — ասոնք առողջ-
ներն են, — որոնք ցերեկեայ դասախօսու-
թիւններու կը հետեւին Պուսոյ բարձրագոյն
վարժարաններն յաճախելով, ու իրիկունը կը
վերադառնան Հիւանդանոց, իրենց առժամ-
եայ տունը: Գիշերելու և աշխատելու: Մա-
ռերու տակ իրենց սերտողութիւնը կը կա-
տարեն, մինչև որ մութը տարածուի:

Այս հանգարաիկ, անխօս մարդոց ու տը-
ղոց մէջ, որոնք սփռուած են պարտէզին այս
ու այն կողմը, պաշտօնեաներ, հիւանդապահ-
ներ կերթեկեկն, հրահանգ մը տանելով
Տնօրէնութենէն կամ հիւանդի մը մահամե-
ձութիւնը երթալ ծանուցանելու, մինչ կի-
սովին ջլազարներ, հուժկու մարմնով ապուշ-
ներ, արտաքին սպասարկութեան յատկաց-
ուած, բեռներ կը փոխադրեն մեքենական
կերպով, առանց աղմուկի, ու տեսակ մը
համակերպութեամբ որ բնական կը դառնայ
հիւանդանոցի մը պատսպարեալներուն համար:

Ու վերջալոյսը կը տարածուի բոլորին
վրայ, թախծալից գեղեցկութեամբ մը, շու-
քի հետքեր սկսելով սփռել այս ու այն դին
թեթեւ զովութեամբ մը ընկերացած որ աճա-
պարել կուտայ հիւանդները դէպի իրենց
մահճարանը:

Գիշերային կեանքն է որ կը սկսի Հիւան-
դանոցին մէջ:

S. Ա.

ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՀՈՒՆ ստացանք ՏԻԿԻՆ ԶԱ-
ՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԷ գեղեցիկ յօդուած մը, ՅԻ-
ԵԱՅՍԿԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ կեանքէս, զոր իր ըն-
դարձակութեանը պատճառաւ հարկադրուած
ենք Մասիսի յաջորդ թիւին վերապահելու:

Արեւ. Մամուլի Խմբագրութեան ևս կը
յայտնենք մեր շնորհակալիքը, իր վերջին
թիւով յայտնած խնդակցութեանը համար՝
Մասիսի վերերեւմանը առթիւ:

ԱՊԱԳԱՅԻՆ ԼՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր անուղղայ լրագրագետներէն մէկը, անբացատրելի rosserionով մը հետեւեալ կերպով կը վերջացնէ իր նամակը. —

«Ամէն մէկ սիւնակին համար պատրաստ «ենք երեսուն դրուշ վճարել ձեզի: Աշխատեցէք որ կարելի եղածին չափ երկայն ըլլան ձեր յօդուածները: Ձեր շահը այսպէս «կը պահանջէ»:

Եւ բանսկցութիւնները ասկէ առաջ չեն երթար, բնականաբար:

Այս տարիքէս ետքը, կընդունիմ որ տասնըվեց տարու աղջիկ մը չի տան ինծի, բայց toupetն ունենալ առաջարկելու որ արջնի վրայ յօդուած գրեմ, ա՛խ, մարդուս վրայ փափաք կուգայ ... Աւետաբերի բաժանորդագրուելու, այնքան յուսահատական է այս:

Շոգիի, ելեկտրականութեան, մենաշարժի և ճեպընթացի այս դարուս մէջ պարզապէս յիմարութիւն է, ժամանակին ոգին չի ճանչնալ է երկայն բաներու սիրահար մնալ և կամ կողմնակից ըլլալ:

Tenez, կրնորը, օրինակի համար, որ յառաջդիմութեան և քաղաքակրթութեան գծին վրայ երկրորդ կարգով կը ճամբորդեն, անոնք անգամ երկայն բաներու համար իրենց ունեցած երբեմնի տկարութենէն վազ անցան և ... կարճեցուցին իրենց չրջագետները:

Ձիդերը՝ որ մարդկութեան շարժիչ զօրութիւնն են այսօր, չեն կրնար տանիլ ինչ որ երկայն է և կամ դանդաղ:

Կեանքը կարճ է և ժամանակը սուղ: Երկար ապրիլը մարդուս ծանր կուգայ կոր, ո՛ւր մնաց երկայն բան կարդալ:

Վիքթոր Հիւկօ որ տասը հատորներով վէպեր կը գրէր՝ և հարիւր հազարներով ընթերցողներ կուենար, թո՛ղ հիմայ մէջտեղ ելլէ և ճակատը կը չափեմ եթէ կարենայ երկու հատորով ուսման մը քչել նոյն իսկ Ատաբաղարի մէջ ուր ժամանակը այնքան սուղ ըլլալու չէ:

Հոմերոս՝ եթէ հոգի առնէր և խելքին

փչէր կրկին գրել Իլիական մը, կերդնում ձեզի որ Այվազեանին տեղը պիտի դնէին զինքը, հակառակ այն յարգանքին զոր այս վերջինին համար կը տածեմ:

Ինչո՞ւ համար հեռուները կերթաք: Մարդիկ այսօր շատ փոխուած են, ջիղ ու հին և չեն ուզեր ունենալ համբերութիւն ըստած բանը որ էշերուն միակ և ամէնէն փայլուն առաքինութիւնն է: Տեսէ՛ք, ասկէ առաջ ստեղծագործութիւնը անգամ երկայն կը տեւէր: Աշխարհիս ամէնէն շուտհոգի, ամենէն աքիֆ աղջիկը, պսակուած օրէն ճիշդ ինը ամիս ետքը մայր կ'ըլլար, հիմայ սակայն աղջիկներ դիտեմ ես որ կարգուելէն երեք շաբաթ ետքը առողջ զաւակներ ընծայած են իրենց ամուսնոյն. ինչո՞ւ, որովհետեւ ժամանակ կորսնցնելու ատեն չէ հիմայ:

Կարճ եւ եղև, ահա՛ նշանաբանը դարուս: Եւ մեր լրագրագետը կը պահանջէ որ երկայն գրեմ և ասիկայ՝ երեսուն դրուշի համար միայն. C'est renversant...

Եւ մի՛ կարծէք որ բան մը կարճ ըլլալուն համար արժէք չունենար. օրինակ մը ձեզի, Աշխարհիս ամէնէն մեծ, ամէնէն փառաւոր, ամէնէն հոյակապ մարդը, ամէնէն կարճն էր, գաճաճ մը գրեթէ, Նաբօլէոն:

Լրագրութիւնը՝ բնական է որ պիտի կրէ դարուս կնիքը և պիտի համակերպի ժամանակիս պահանջին:

Հոգիները նեղ/են, ասիկայ դեռ-չէ հասկըցեր մեր լրագրագետը, մե՛ղք իրեն:

Բարիզեան թերթեր կան որոնք երեք տողնոց լուրերու բաժին մը ունին. տառնոց մէջ աւելի հոգի կայ քան մեր այս կամ այն օրաթերթին ամբողջ առաջին երեսը զոր երբեմն Հորոն կըստորագրէ: Այս ինչ Բարիզցի գրագէտին պաշտիկ «Օրը օրին»ները ես չեմ փոխեր մեր ամբողջ վեցամսուան գրականութեան հետ, նոյն իսկ եթէ անոր մէջ՝ Արտաչէս Յարութիւնեանն ալ իր աշխատակցութեան բաժինը բերած ըլլայ:

Եթէ, Աստուած մի՛ արասցէ, ֆրանսացի

զրազէտ մը լրագրագետիս հետ գործ ունեցած ըլլար, հաճոյքը պիտի ունենար տեսնելու որ իր մէկ յօդուածը հազիւ վեց դրուշ երեսուն փարայ պիտի արժէր, ան ալ քըմիցի հաշիւով :

Մինչև երէկ, մեր հրապարակագիրները որքան երկայն կարենային գրել՝ այնքան կը հպարտանային :

— Յօդուածս եօթը երես բռնեց, կըսէին և կ'ողորէին պեխերնին :

Վաղը «Վեց տողով ըսելիքս ըսի լմընցուցի» պիտի ըսեն և այդ վեց տողերուն համար յիսուն ֆրանք պիտի պահանջեն ու պիտի վճարուին ալ :

Տասը տարի առաջ Մնակեան տասնըմէկ արարուածով և ութը տեսիլով խաղեր կը ներկայացնէր Իսկիւտարի մէջ եւ ճէվիզ իջի ծախողները տեղ չէին գտներ ժողովրդեան մէջ պտրտելու, այնքան բաղմունքիւն կըլլար : Հիմայ երեք արարուածով զուեշտներ կը խաղայ և քանի մը լրագրի աշխատակիցներէ զատ ոչ ոք կը տեսնէք :

Ժամանակ կորսնցնելու ատեն չէ, համոզուեցա՞ք ասոր, սիրելի լրագրագետս :

Մեծ հօրս մեռնելէն ետքը, իր հին թուղթերուն մէջ հինգ տարիէն, քսանըութը ամիսէն, տասներկու տարիէն վճարելի պարտաճանձներ կ'առնէր : Այսօր ամէնէն հաստատուն վարկը երեք ամիսէն անդին չանցնիր : Պայմանաժամերը անգամ կարճեցան :

A toute vapeur սուրացող այս կեանքին մէջ երկայն բաները տեղ չունին : հետեւաբար լրագրութիւնն ալ, գրականութիւնն ալ դատապարտուած են կերպարանափոխ ըլլալու :

Եթէ կը ներէք ինծի, հիմակուց գաղափար մը տամ ձեզի թէ այսուհետեւ ինչպէ՞ս պիտի խմբագրուին մեր լրագիրները : Վերանագիրները միեւնոյնը պիտի մնան, Քաղաքակցի, Պատրիարքարանգն, Ներքին լուրեր, Ղալաթիոյ Պօստան, Վերջին ժամ, Ի՞նչ կ'սնցնի կը դառնայ և այլն :

Նմոյշ մը կ'ուզէ՞ք, աւասիկ :

«Քաղաքական : Ռուսիոյ գործը գէշ է : Պապը հիւանդ է : Անգլիա կը զինուոր : —

Յրանսա չփոթած : — Մենելիք հարուխ : — Սև կէտեր Վէնէձուէլլայի հորիզոնին վրայ : — Միացեալ Նահանգները Մէքսիկայի աչք ունին : — Սպանիոյ ֆօքսը կը գումարուի : — Եւրոպա հանդարտ : — Ճաբոն կը քնանայ» :

«Ներքին լուրեր : — Հրդեհ Ազապ Դափու, հինգ տուն : — Քաթինա վիրաւորուած՝ Պիւլպիւլ Տէրէ : — Անձրեւ երէկ : — Եօրկի՝ կինը կը բռնէ իտալամպօյի հետ : — Այսօր Պանք Օթօման գոց, Հրէից Բուրիմ : — Թըրամվէյ երկու հողի կոխեց : — Գողութիւն 30 ոսկի Միսք փողոց : — Արալ Ունճեան, ընդհանուր գործակալ Պալան : — Զբօսաշրջիկ Աւկուսթա Վիքթորիա : — Մարմարա փոթորիկ : — Քարափին վրայ քսակահատութիւն : — Ամուսին ձերբակալուած, սիրահար վիրաւոր : — Քահանայ փիլոնաղուրկ : — Բեռնակիր կիշնայ Պահճէ-Գափու : — Խաւարումն արեգական, վաղը կէս օր : — Իտալացի նաւաստի զինով, Արքատի փողոց, Եթեման Քալիօրի» :

«Պատրիարքարանգն : — Նպաստից յանձնաժողով փայտ : — Պատրիարքական փոխանորդ, պատարագ Ալթը Մէրմէր : — Մուշեղ վարդապետ ճաշ Մաքրիգիւղ : — Վարժապետ հանգստեան սնտուկ, բանալին կորսուած : — Արքահամ Այվազեան երուսաղէմ : — Հորոյ ընդդէմ Աւեսաբերի բանավէճ : — Իզմիր Արեւեան վերջացած : — Քրիզանթէմ ի վերին երուսաղէմ : — Ամուսնութիւն երէկ, Բերա, Վիրթին, Պօղոս եւ ընկ : — Հրանտ Ասատուր՝ Պարոնեանի կենսագրութիւն : — Եգիպտոսի առաջնորդ flagrant délit ընդ օրիորդ Pauline» :

«Ղալաթիոյ Պօստ : — Երկաթուղի 433 : — Քօնսուլիտ բարձր : — Քրոնտայք սնկում : — Հրապարակ հանդարտ» :

«Ի՞նչ կանցնի կը դառնայ : — Ուր ենք նէ հոն ենք սակայն : — Նայե Թրայե բեքսէ, ծայրէ ծայր թարգմտուած : — Սթանստրս կըսէ : — Թալմզ կը կարծէ : — Տէլլի Մէլլ կըպնդէ : — Տէլլի Նիուզ կը հաշուէ : — Նիւ Եօրֆ ձերբէ կ'ենթադրէ» :

«Վերջին ժամ. — Հոռոմ. — «Մօնթինեօզօ կոմսուհին եօթը ախու վիժում. — Բարիք, Օբէրա — Բօմիք հրոյ ճարակ: — Լոնսոն, Լօրա Միալթըն ազատական երեսփոխան Պիրմին. կէմ: — Ս. Բեդերսպուրկ: Խավեար 150 ֆըրանք: — Վիեհնա: Արհիդուքս Ալպէս ամուսնացած երգչուհի»:

Այս ամէնը պարզ տեսութիւն մըն է ապագայի լրագրութեան վրայ որ շատ մը անկնկալներ կը վերապահէ մեզի:

Եթէ կեանք ունենանք, պիտի տեսնենք:

Այս բաները գիտնալով է որ չեմ կրնար համաձայնի լրագրապետիս հետ, որովհետեւ երկայն յօդուածներով չեմ ուզեր չարաչար գործածել ընթերցողներուս համբերութիւնը: Ընթերցողի մը համբերութիւնը չարաչար գործածելը աւելի մեծ մեղք է քան աղլկան մը անմեղութիւնը:

ՔՐԻՋԱՆԹԷՄ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

Երիտասարդ հայ արուեստագէտներու, — նկարիչ, դերասան, ջութակահար և այլն, — Եւրոպայի գեղարուեստական միջավայրերուն մէջ գտած յաջողութիւնը ու ընդունելութիւնը անկեղծ համակրանքով ողջունած ենք ամէն ժամանակ, և դեռ նախորդ շաբթուն կ'արտատպէինք Փոլոնայի գնահատական տողերը Պ. Ա. Շապանեանի նկարահանողէսին վրայ:

Այսօր ալ, մասնաւոր հաճոյքով մըն է որ կ'արձանագրենք մանկամարդ հայ գրագիտուհիի մը ընծայուած պատիւը՝ ֆրանսացի ժամանակակից և լաւագոյն գրագէտներու խումբի մը կողմէ որոնք հիմնած են նոր Ամաթերթ մը, զուտ գրական, գեղարուեստական ու փիլիսոփայական, Ecrits pour l'Art անունով, որուն առաջին թիւը հրատարակուած է արդէն ի Բարիդ: Սյէ ֆրանսերէն Հանդէսին Տնօրէնութեան հրաւերով, Տիկին Զապէլ Եսայեան ո'չ միայն գրական յօդուածներով մնայուն կերպով կ'աշխատակցի թերթին, այլև անդամ նշանակուած է խմբագրական մարմնին ինչպէս իր

անունն ալ կերեւայ կողքին վրայ նշանակուած ծանօթ գրագէտներու անուններուն հետ: Տիկին Եսայեան Ecrits pour l'Art թիւին մէջ ունի արդէն արձակ քերթուած մը, գողտրիկ ու զգայուն:

Ջերմապէս կը խնդակցինք համակրելի գրագիտուհիին մտաւորական կարողութեան ու ֆրանսագիտութեան եղած այս դնահատմանը՝ օտար ու դժուարահաս գրագէտներու կողմէ:

ՌՈՄԱՆՈՍ ՍԷՏԷՖՃԵԱՆ

Բեմական վաղեմի վաստակաւոր մը, Ռոմանոս Սէտէֆճեան, որ իբրեւ թատերական հեղինակ անուն մը ունեցած է անցեալին մէջ, մեռաւ նախընթաց շաբթուն: Յուշարկաւորութիւնը անչուք կերպով կատարուեցաւ Ֆէրիդուղի եկեղեցին ու թաղումը՝ Շիշլիի ազգ. գերեզմանատունը: Ոչ ոք կար իր դադաղին հետեւող, Երկար տարիներէ ի վեր աղքատիկ կեանք մը կ'անցունէր Ռ. Սէտէֆճեան, ա'յն աստիճան արգահատանքի արժանի որ Ռէթկոս էֆ. Պէրպէրեան գիշերային հսկողի պաշտօն յանձնած էր անոր վերջերս, իր վարժարանին մէջ, ու թաղման ծախքն ալ ինք հողաց: Տարաբաղդ հանգուցեալը կը թողու այրի մը եւ երկու դեռատի դաւակներ՝ մանչ մը որ անդամալոյծ է և աղջիկ մը որ ձեռագործ բանելով պիտի հայթայթէ ընտանիքին ապրուստը: Կ'արժէ որ գրականութեան ու թատրոնի այդ հին վաստակաւորին զաւկներուն կարեկցողներ գտնուին:

Այսօրուան սերունդը Ռոմանոս Սէտէֆճեանը ճանչցաւ իր անցեալին մէջ ունեցած բեմական գործունէութեան տարաւաճ համբաւովը միայն, և թէպէտ ասկէ 14—15 տարի առաջ փորձեց անիկայ ընտանեկան կեանքէ տուած մը ներկայացնել Բերայի Նոր Թատրոնի բեմին վրայ, բայց այդ ներկայացումը կատարեալ յուսախաբութիւն մը եղաւ թէ՛ հասարակութեան և թէ՛ հեղինակին համար, ու երկրորդուելու բաղդին իսկ չարժանացաւ:

ՆԱԽԱՆՁ

Անմիջապէս, երբ տուն հասած չէիր դեռ,
Մուսաս ինձի մօտեցաւ խօլ քայլերով,
Ձեռքը փունջ մը ներշնչումի ոսկեթուլ,
Ուրկէ լոյսի ժապաւէն մը կը կախուէր:

Նըւիրական քաղցրութիւն մը կը ծփար
Անոր կապոյտ նայուածքին մէջ այս անգամ,
Ու մարմինին կարկանդակներէն մոգական
Դաշնութիւն մը կը կաթկըթէր մեղկափառ:

Նայիմ, ըսի, ինչե՛ր բերիր քրմուհի՛ս,
Երգի ի՛նչ շեշտ, բոյրի ի՛նչ շունչ թափանցանց,
Ներշնչումի ի՛նչ ծաղիկներ ես բերած
Շուտ մը յանձնէ՛ ինչ հմայքներ որ ունիս:

— «Անշուշտ, ըսաւ, բոլոր ասոնք քուկինդ են.
Բան մը սակայն պիտի խնդրեմ, սիրելի՛ս,
Ձե՛մ ուղեր որ ուրիշ կնոջ մը նայիս,
Նախանձեղէն՝ բիւրբաւ սառած են արդէն»:

Մ. Ա. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱՊՆԱՆԱՅԻՆ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Իր վախճանին կ'երթայ տարին, նման սահող վըտակին,
Հետ տանելով վերջալոյսին նըշոյները խուսափուկ.
Եւ տըխրական թըռչուններուն ճախրանքին պէս մեր փափուկ
Յիշատակին թըռիչքներն ալ միջոցին մէջ կը հակին:
Իր վախճանին կ'երթայ տարին, նման սահող վըտակին:

Կեանքի նըշոյլ մը կը շըրջի բաժակներուն մէջ փըխրուն՝
Այս տամասկեան թարմ վարդերուն և բաղեղին ձեւաւոր.
Եւ երազ մը կը բարձրանայ բոյրերուն վրայ թեւաւոր,
Դէպի անհուն անծայրածիր հաստատութիւնն լոյսերուն,
Կեանքի նըշոյլ մը կը շըրջի բաժակներուն մէջ փըխրուն:

Հըրաժեշտի երգ մը կ'ելնէ ջուրին ակէն տրամագին:
Եթէ կ'ուզես, խօ՛ւ սիրուհիս: Վերսկըսինք այն ճամբան՝
Ուր երկուքնիս, գարնան ատեն, ձեռք ձեռքի մէջ գայինք ման,
Հետեւելով բուրումնաւէտ ուղիներու քըմայքին:
Հըրաժեշտի երգ մը կ'ելնէ ջուրին ակէն տրամագին:

Սիրոյ անուշ երգ մը կ'ելնէ հիմա՝ սիրտէս եռանդուն,
Ջոր Ապրիլ մը մըլտափըթիթ առոյգցուցած է կրկին:
Թո՛ղ վերջանան գարնան օրեր, ծընի՛ ձըմեռն թող ուժգին...
Նըման զուարթ օրհներգի մը՝ ողբին մէջէն մեղմ հովուն:
Սիրոյ անուշ երգ մը կ'ելնէ հիմա՝ սիրտէս եռանդուն:

Երգ մը կ'ուղղեմ, երգ մը սիրոյ, գեղեցկութեանդ գիծերուն,
Քեզի՛ ով կին որ ամառն ես, որ դարունն ես մշտակայ,
Քեզի՛ որ քոյրն ես այն լոյսին հրաբուրբ, տարակայ,
Որ իր ոսկի հուրքը կուլայ երկինքներէն ծփծփուն:
Երգ մը կ'ուղղեմ, երգ մը սիրոյ, գեղեցկութեանդ գիծերուն,
Քեզի՛ ով կին որ ամառն ես, որ դարունն ես մշտակայ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԶ ԵՒ ԼԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

(ՈՐՄԱՆԿԱՐԻ ՄԸ ՂԲԱՅ)

Հսկայ ու հոյալէն անտառին մէջ, որ լեռան կողմն է գրկեր, լռութեան խոր երգը կը սաւառնի տերեւէ տերեւ: Մենութեան արպաւորիչ սարսուռ մը կ'անցնի հոծ ու տերեւախիտ ծառերուն մէջէն, որոնք իրենց կատարներէն զիրար կը համբուրեն, գիրկընդ-խառնուելով մատղաշ ոստերու, հաստաբուն կոճղերու և ստուերախիտ տերեւուտքի իրենց ցանցին մէջ, և մթաստուեր կամար մը քաշելով երկինքին երեսին, ուրկէ հոսող լոյսի ցոլքերը՝ չեն զօրեր թափանցել խորհրդապահ բուններուն տակ գեղանի ծառերուն ու գետնի խառնակ կանանչութեան:

Տերեւաթափի վաղաժամ հետք մը իր դեղին դալուկը պտտցուցեր է անտառին կանանչութեան մէջ, եւ դօսացած տերեւներ ու կենազրաւ ոստեր, մահուան սարսուռով ինկեր ու իրենց թերթերը փռեր են գետինը կամ երկճղի կոճղերու բացած բոյնին մէջ:

Անտառը մէկ կողմէն կ'երկարի լեռան անհուն թեւին վրայ, ու աչնան ցրտին շունչ մը կը պուրջայ անոր խորութիւններուն մէջ, խորհրդաւոր ու դողահար փայփայանքով համբոյրներու հպանցիկ շրջին մը փոխանցելով տերեւէ տերեւ, ոստէ ոստ, ու մեռաւոր հսկայ ծառերուն փսփսալով գալուպտը մօտաւոր ձմրան, որ իր ճերմակ վերարկուն պիտի հագցնէ իրենց շուտով:

Ծայրը անտառին, ուր կը խզուի շարքը ծառերուն, և ուրկէ աւազուտ դեղին ճամբայ մը կ'երկընայ, ո՛վ գիտէ մինչև ո՛ւր առաջնորդող, մենասէր ստուեր մը եկեր է հանգչիլ, ու գլխարկ գաւազան քովը նետած, կը խոկայ, ձեռքը ծնօտին, նայուածքը յառած հեռաւոր խորութեանը մէջ ստուերամած ծառուտքին:

Բաց տետրակ մը ունի ան գիրկը, որուն վրայ ուշադիր նետեր է մատը, ու միւս ձեռքը՝ որ ծնօտին գաճուելէ չյոգնիր, մատիտ մը կը բռնէ:

Մենասէր այդ մարդը, որուն քայլերը անտառին առանձնութիւնն են փնտռեր, և որուն խոհանքը հալածական գաղափար մը կը հետապնդէ, Պէթովէնն է, որ եկեր է իր հոգիին աղաղակները անտառին լռին մենութեանը մէջ հնչեցնել, խորհրդաւոր ու վեհաշուք անտառին, ուր ամէն բան մաքուր, ամբիժ ու կոյս է:

Աւազուտ դեղին արահետէն, որ յանկարծ կը բացուի անտառին կողին վրայ, և որ հաւանօրէն մինչև գերեզմանատուն մը կ'երկարի, մեռելական թափօր մը կ'առաջանայ, լայն բացաստանէ մը յեղակարծ մուտք մը գործելով դէպի անտառին ճամբաները:

Ճերմակ չապիկով խաչակիր ժամկոչ մը՝ կ'առաջնորդէ դպիրները ու ամբողջ թափօրը, ու սև գգալով ճերմակ չապիկով տիրացու մը՝ ուղղութիւնը կը ձգէ յուղարկաւոր ամբոխին:

Բաց-գլուխ մեղմադձոտ տղաք՝ երկու կողմէն կ'եղբերեն թափօրը՝ որուն մէջտեղէն մեռելը՝ սեւադադեստ դագաղի մը մէջ, ուսերու վրայ, կ'առաջանայ համբուն թաց քայլերով ու դպիրներուն մեռելական սգատխուր երգերուն մէջտեղ:

Պատկերը տպաւորիչ ու գերազանցապէս խորհրդաւոր է, մենաւոր լռութեանը մէջ լեռան ու անտառին շիրար կտրող արեւակէզ արահետին:

Ու անմիջապէս որ թափօրը տեսանելի սահմանի մը մէջ կը մտնէ անտառին եղերքը հանգչող մարդուն հետ, առաջնորդ տիրացուն ետեւը դառնալով, ձեռքի լուռ շարժումով մը՝ նշան կ'ընէ՝ թափօրին կենալու և մեռելական երգերը դադրեցնելու, որպէս զի իր խոկումին մէջ չի խանգարուի Պէթովէն, գերման ազգին մեծ երաժշտադէտը, հանճարեղ արուեստագէտը: Ու թափօրը կը կենայ: Պատկերը անճառելի կերպով խորմաստ ու հիասքանչ է, որուն ո՛չ մէկ բան

կրնայ հաւասարիլ, և որ անխուսափելի թե-
լադրանքը կը ներշնչէ ինծի, անդրադառնա-
լու արուեստագէտին ու հասարակութեան
միջև գոյութիւն ունեցող հոգեկան աղերսին
ու մանաւանդ վեր հանելու բաղդատական
այն եղըր՝ որ կը յատկանշէ մեր ու օտարին
վերաբերումն ու ըմբռնումը՝ հանդէպ ար-
ուեստագէտին:

Ազգին յետին մնացորդը, տիրացու մը,
երբ կը տեսնէ Ազգին մեծ երաժշտագէտը՝
գրաւուած խոկումովը գաղափարի մը, ազնիւ
մտածումը կ'ունենայ կեցնելու մեռելական
թափօրը՝ որպէս զի իր ազգին մեծ արուես-
տագէտը՝ չխռովի այն ներշնչումին մէջ, որ
ո՛վ գիտէ վաղը կամ ապագային՝ ազգերու
և մարդկութեան հիացումը իր վրայ դար-
ձնէր, փառքի կոթող մը կանգնելով գեր-
ման ժողովուրդին:

Այս պզտիկ միջադէպը՝ մեծապէս ի-
մաստալից է ինքնին, և իր մէջ ունի
մեծ նշանակութիւն մը, որ չա՛տ պեր-
ճախօս է. — Արուեստագէտին և հասարա-
կութեան իրերահասկացողութիւնը և փոխա-
դարձ պարտաւորութեանց ճանաչումի գի-
տակցութեան հազուադէպ ձիրքին գոյու-
թիւնը:

Երբ հասարակ տիրացու մը, ժողովուրդին
յետին մէջ անդամը, ա՛յնչափ խօսուէն կերպով
ապացոյցը կուտայ իր մէջ գոյութեանը այդ
գիտակցութեան, պատճառ չի կայ չի համոզ-
ուելու որ, այդ ժողովուրդին ո՛ր և է ուրիշ
մէջ անդամը նոյն զգացումը չունենայ:

Հանդէպ ժողովուրդի մը բարոյական
վարկին՝ արուեստագէտին դերին ճանաչումը
ունենալ, զայն կարենալ պէտք եղած կեր-
պով գնահատել, անհատին դործին մէջ ժո-
ղովուրդին ապագայ բարոյական վարձատ-
րութիւնը և փառքի տեսնել, և զայն հե-
տապնդելու օրինակելի՝ կերպով մեծ մտա-
ծումը ունենալ, այն պարագային երբ կրնայ
անարժէք մեռելի մը յարուցած սովորական
ու չնչին աղմուկը խռովել արուեստագէտը,
որ գուցէ այդ վարկեանին յղի էր իր տոհմին
պատիւը բարձրացնող գաղափարի մը ներ-
շնչումովը, և յանձն տոհմին՝ բաղձալ որ
այդ կորուստը տեղի չունենայ, ձիրքեր են,
որոնք չա՛տ քիչ ժողովուրդի տրուած են:

Նմանօրինակ պարագայի մը մէջ, երբ
խեղճո՛ւկ տիրացու մը, իր ազգին արուես-
տագէտին մէջ ապագայ փառքի մը բողբոջու-
մին արգելք չըլլալու մտածումը կ'ունենայ,
յանո՛ւն ազգին, ես կը հաւատամ որ, մենք
ծաղրանքէ ուրիշ բանի առարկայ չպիտի
ընէինք մարդը՝ որ անտառի մը եղերքը ե-
կած է խոկալու, — ինչպէս առիթը ունեցած
ենք հաստատելու թէ, ծաղրել միայն գի-
տենք արուեստագէտը, որ օրինակի համար
խոհուն վիճակի մը մէջ կը մտածէ:

Անկասկած մեր տարեցիները թիթևօղիկի
մը տեղը պիտի դնէին այդ մարդուկը՝ որ
ուրիշ բան չի կրնար ընել ու... կը մտածէ:
Քիչ մը լուրջերը պիտի հեգնէին ու անց-
նէին:

Տղաքը լեմոնի կեղեւի պիտի բռնէին այդ
մարդը, որ երկայն մաղ ունի ու կնկան պէս՝
պելս չունի չրթունքներուն վրայ:

Եւ ուրիշներ՝ զուարճութեան համար՝ պիտի
քարկոծէին անոր գլխարկը, կամ ծաղրանքի
անագին կանչովստուք մը բարձրացնէին՝ ա-
նոր կարճ տափատին համար:

Ա՛ս ալ զնահատութեան եղանակ մըն է,
որ դարձեալ շատ քիչ ժողովուրդի տրուած է:

Բծախնդիրներ պէտք չունին անշուշտ ա-
ռարկութիւնը գլտորցնելու թէ, Պէթովէն մը
համեմատութեան մէջ տեսնել կ'ուզեմ մեր
արուեստագէտներուն հետ:

Խնդիրը տաղանդին մեծութեանը պզտի-
կութեանը վրայ չէ, այլ արուեստագէտին
դերին ըմբռնումը ունենալուն և յանուն ցե-
ղին՝ անոր դործը պաշտպանել գիտնալուն
մէջ: Գիտակցութիւն մը, զգացում մը, ո-
րուն բացարձակ չգոյութիւնը ապացուցուե-
լու համար փաստի չկարօտիր, ու ա՛յդ է չեչ-
տուելու կարօտ ցաւալի պարագան մեր մէջ:

Խնդիրը մեր Պէթովէն մը, Հիւկօ մը,
Մունէ Սիւլի մը ունենալուն կամ չունենա-
լուն մէջ չէ, այլ այն հասկացողութեան, ո-
րուն համեմատ երբ ու է խեղճուկ դերման
տիրացու մը Պէթովէն մը հասկնալու բարձր-
օրէն նուրբ զգացումը ցոյց կուտայ, և չի թե-
րանար անոր տաղանդը յարգելու իր պարտա-
կանութեան մէջ, մենք մեր արուեստագէտ-

ները կը թողունք որ հիւանդանոցներու կամ անշուք երգիքներու տակ մեռնին... անօթութիւնէ:

Ահա այս հակադրութենէն ցայտող մեծ դասն է որ կը ճաճանչէ այն նկարը, որ ա՛յնչափ բա՛րձր յափշտակութեան ու խոր զմայլանքի վայրկեաններ կը ներշնչէ դիտուելով, որչափ անվրէպ է վստահութիւնը թէ, ան պատմական իրողութիւն մըն է, և, ո՛չ քմայք:

ՅՆՈՎ՝Ք ԱՐՄԷՆ

ԺԻՒԼ ՎԵՌՆ

Ժիւլ Վէռնի մահը, զոր հեռագիրը հաղորդեց, կը հետաքրքրէ զմեզ՝ ֆրանսացի ուրիշ որ եւ է գրագէտի կամ վիպասանի վերաբերող լուրէ աւելի, վասն զի ո՛չ միայն իր հեղինակութիւններուն հետաքրքիր ընթերցող մը եղած՝ ենք ամէնքս, այլ և իր գործերուն մեծագոյն մասը հայերէնի թարգմանուած են առանձին հատորներով ու մինչև այսօր ալ կը թարգմանուին ու կը հրատարակուին իւր թերթօն: Ժիւլ Վէռնի գործերը որչափ չահեկան՝ նոյնքան հրահանգիչ եղած են ամէն դասակարգի ընթերցողներու համար, գիտական ու աշխարհագրական տեսակէտով, ու եւրոպացի վիպագիրներուն մէջէն՝ ամէնէն աւելի սիրական ու մտերիմ հեղինակներէն մէկը նկատած ենք զինքը, մեզի պատճառած մտաւորական հաճոյքներուն պատճառով: Իր մահուան լուրին առաջին տպաւորութեան տակ, կը փութամ կենսագրական հակիրճ յօթ մը զրկել Մասիսին անոր կցելով թարգմանութիւնը հանրածառօթ վիպասանին վերջին մէկ նամակին ուր իր երկասիրութեանց և զանոնք գրելու հակուսին վրայ կը խօսի:

Ժիւլ Վէռն ծնած է 1828ին Նանդի մէջ: Բարիկ կ'երթայ իրաւագիտութիւն ուսանելու, բայց գրելու մարմաջը զգալով իր ներսիդին՝ թատերագրութեան կը յարի ու Միշէլ Բառէի աշխատակցութեամբ Ժիմնազի թատրոնին կուտայ Pailles Rompues:

«Հինգ չաքաթ օդաւարիկով» գործին յաջողութիւնը վճռական պատճառ կ'ըլլայ որ ինքզինքը բոլորովին նուիրէ գիտական ու աշխարհագրական վիպագրութեան, որուն ստեղծողը կրնայ համարուիլ Ֆրանսայի մէջ: Իր գլխաւոր գործերն են՝ Հաթուա Զօրավար, Ճամբորդութիւն աշխարհի կեդրոնը, Երկրէ լուսին, 20 հազար փարսախ ծովերու տակ, Միշէլ Սթրօկօֆ, Աշխարհի շրջանը 80 օրուան մէջ և ուրիշ բազմաթիւ վիպասանութիւններ որոնց բաւական հատորները հայերէնի թարգմանած է Իւթիւճեան կարապետ էֆօ, Մասիսի բարեյշատակ հիմնադիրը:

Գիտական հմտութեան մեծ պաշար ունէր Ժիւլ Վէռն և այնպիսի հնարիմացութեամբ գիտէր գործածել իր վէպերուն մէջ որ ամէնէն տնհաւանական ու անգործադրելի բառերն իսկ բնական կը թուին իր գրչին ներքև: Նկարագեղ, ճկուն ու մանաւանդ յստակ է իր ոճը, կատարելապէս պատշաճ իր նախընտրած նիւթին, որով կարող է գիտական փափկակնճիւ խնդիրներն անգամ դիւրամբունելի ընծայել ընթերցողին և անոր հետաքրքրութիւնը վառ պահել անընդհատ: Ինչպէս յայտնի է, մեծ մասամբ մտացածին ճամբորդութիւններէ կը բաղկանան իր երկերը՝ գիտական paradoxներու վրայ հիմնուած, որոնք ամենէն կորովամիտ ընթերցողին իսկ ուշադրութենէն կը վրիպին շատ անգամ: Ըստ իս, իր միակ թերութիւնը տեսակ մը միօրինակութիւն է — նիւթի ու եղանակներու որ վերջի վերջոյ կը յոգնեցնէ իր գրականութեան հետապնդողը: Իր վէպերէն մէկ հատը կարգա՛, բոլոր միւսները կարգացած կրնաս համարուիլ: Մնաց որ իրաւամբ մեծ ժողովրդագրականութիւն և համբաւ ստացած է Ֆրանսայի մէջ — ու նաեւ գրեթէ ամենուրեք ուր վէպը կը կարդացուի, մասնաւորապէս Անգլիացիք ու Ամերիկացիք շատ կը գնահատեն զինքը:

Ապահովապէս իր պատուաւոր տեղը պիտի ունենայ ֆրանսական գրականութեան մէջ — մինչև անգամ հաւաղգային գրականութեան մէջ — ու իր անունը պիտի մնայ յաւէտ, թէև

արժանացած ըլլայ ինքը Անմահներու աթոռը բազմելու փառքին :

Վերջերս Աճճայ Բօլիթի Է յիդեռեռ շաբաթաթերթին կողմէ եղած հրաւերի մը ի պատասխան, հետեւեալ նամակը գրած էր Ժիւլ Վէռնը .—

«Փոյթեռանդն ընթերցող մըն եմ Anna lesի : Ոչ ոք ինձմէ աւելի կը դնահատէ այդ հրատարակութեան արժանիքը, ու կը փութամ պատասխանել ձեր յետին ծայր սիրալիր հրաւերին : Կը հարցնէք ինձի թէ քանի՞ տարեկան հասակիս մէջ գրած եմ առաջին վէպս : 1862ին էր . ու 34 տարեկան էի այն ժամանակ : Ո՞րն է եղած այդ առաջին վէպը : «Հինգ շաբաթ օդապարիկով»ը : Ինչո՞ւ այդ անձանց Սփրիկէն ընտրած եմ իբր թատերաբեմ :—Որովհետեւ Հռովմայեցոց Portentosa Africa (Զարմանահրաշ Ափրիկէ) զիս յանկուցած է միշտ և չկարենալով անձամբ կատարել այդ հրաշալի ուղեւորութիւնը, իմ տեղս երեւակայական հերոսներ զրկեցի—Տօքթ. Ֆէրկըսընը, իր հաւատարիմ Քէրմօտին ու անոնց անձնուէր Ճօէն : Եթէ օդային ճամբան ընտրեցի փոխանակ ցամաքային ճամբուն, պատճառն այն է որ ինձի այնպէս թուած է ու կը թուի տակաւին որ անիկա ճամբարիտ միջոցն է Ափրիկէն մէկ ծայրէն միւս ծայրը այցելելու : Եւ յետոյ, խոստովանիմ թէ, այդ տեսակ տեղագնացութիւնը նոր արդիւնքներ տուած է ինձի, նորանոր վիպուածներ ստեղծած : Ինչ կ'ուզէք, երբ մարդս վիպասան է . . . :

«Ափրիկէով սկսայ, որ երկիրով պիտի վերջացնեմ : Աստուած թող քանի մը տարի ևս կեանք չնորհէ ինձի ու թերեւս կարենամ աւարտած ըլլալ այն գործը որ բովանդակ կեանքինս եղած պիտի ըլլայ—համայն աշխարհը, տիրելը իսկ նկարագրուած՝ վէպի ձևին տակ :

«Հաճեցէք ընդունիլ, Պարոն, եղբայրակցական լաւագոյն զգացումներս ու յարգանացս հաւատարմքը» :

Այդ «քանի մը տարի կեանքի շնորհումը» զոր գիտուն վիպասանը կը խնդրէր Աստուծոմէ, իր վերջին նամակին մէջ, չի շնորհուեցաւ իրեն, ճակատագիրը այնպէս անօրինեց

և Ժիւլ Վէռն մեռաւ : Մարտ 11ի կիրակի իրիկունը, Ամիէնսի իր խաղաղիկ բնակարանին մէջ, ուր քաշուած կ'ապրէր երկար տարիներէ ի վեր, իր աչքերուն լոյսէն զրկուած : Հասելու երբեմն դուրս կ'ելլէր այդ բնակարանէն թաղապետական Ժողովին երթալու համար, որուն կ'անդամակցէր, փնտցեալ ժամանակը փակուելով ու աշխատելով հոն : Վասն զի, ծերունի գրագէտին կուրուքիւնը արդեւ չէր եղած իր վիպագրութեանը, և dicter կ'ընէր իր հեղինակութիւնները ինչպէս իր վերջին գործն ալ, զոր աւարտելու ժամանակ չունեցաւ : Ընթերցող հասարակութիւնը պէտք չունէր գիտնալու այս տխուր մահաբաժանութիւնը զոր մահը միայն երեւան կը հանէ :

Ասկէ երկու տարի առաջ, Ժիւլ Վէռն հրատարակեց իր հարիւրերորդ հատորը, և վերջերս բարիգեան օրագրողի մը իր ըրած յայտարարութեան նայելով, դեռ տասը տարուան ձեռագիր ունէր հասցնելու իր հրատարակչին, տարին երկու հատորի հաշուով : Իր վէպերէն մէկ քանին, մասնաւորապէս «Միշէլ Սթրօկօֆ»ը և «Այխարհի շրջանը 80 օրուան մէջ» հանրածանօթ գործերը թատերախաղի վերածուած ու բեմ հանուած են Ֆերմանսայի մէջ :

Ժիւլ Վէռն իր բնակութիւնը Ամիէնս հաստատած էր 1870ի պատերազմէն՝ այսինքն 35 տարիէ ի վեր ու միշտ անդամակցած էր այդ դաւառային քաղաքի թաղապետական Ժողովին որուն կողմէ յանձնարարուած թատերական տեղեկագիրները կը խմբագրէր որոնք իրենց համեստ սահմանին մէջ գրական մէյմէկ պղտիկ գլուխ-գործոցներ էին :

Վիքթօր Հիւկոյէն, Էօփէն Սիւրէն ու Ալեքսանտր Տիւմա Հօրմէն ու Որդիէն ետքը, եթէ ո'չ անոնցմէ աւելի, մեզի համար ամենէն աւելի Ժողովրդական օտար հեղինակն էր Ժիւլ Վէռն որուն մահուան լուրը՝ միւսուած ու մտերիմ գրագէտի մը ու վիպասանի մը մահուան աղեղեցութիւնը կը թողու ամէն հայ ընթերցողի վրայ որ գէթ հատոր մը կարդացած է իրմէ :

Ա. Ս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Պէոյիւհեհէ

ՀԻՆԷՆ ՈՒ ՆՈՐԷՆ

Ինչպէս հանրային կամ անհատական կեանքի մէջ կը պատահի երբեմն որ տխուր լուր մը իր ազդեցութիւնը կորսնցնէ դառնագոյն լուրի մը հետեւանքով, բերկրառիթ արձագանգներն ալ՝ իրարու յաջորդելով՝ թողած տպաւորութիւնն ին կը մեղմացնեն կամ կը զօրացնեն։ Այսպէս, երբ անցեալ չաբաթ ու կիրակի Պոլսոյ բովանդակ հայ համայնքը իր խօսակցութեան նիւթ ընտրած էր այրի Տիկին Սանդուխտ Բէլէկեանի 4000 ոսկիի նուիրատուութիւնը, զոր մանրամասնօրէն հաղորդած էին օրաթերթերը, երկուշաբթիի Արեւելք յանկարծ ծանոյց, թէ Պօղոս փաշա Նուպար մեկ միլիոն Ֆրանքի գումար մը կը նուիրէ՝ սուեւորական ու արհեստագիտական վարժարան մը հիմնելու համար Գահիրէի մէջ, և թէ արդէն իսկ որոշած է գնուելիք հողը ու շինութեան յատկաձեւը։

Կրթական գործին յատկանալի այս տեսակ նպատակայարմար ու պատկառելի նուիրատուութեան մը այնչափ ատենէ ի վեր չէինք հանդիպած, — թէ ոչ ընաւ, — որ առանց մոռնալու կամ անտեսելու 4000 ոսկիի բարեգործական նուէրին կարեւորութիւնը՝ ուղարկութիւնն ին բնազդաբար սեւեռեցաւ դէպի 44,000 ոսկիին նուէրը, որ մանաւանդ կը ձգտի իրականացնել բազմալի իտէալ մը, — սուեւորական ու արհեստագիտական վարժարանի մը հաստատութիւնը՝ հայ տղոց համար, որոնք ամէն տեղ ու ամէն ժամանակ պէտք ունին անոր։

Եւ մինչ օրաթերթերը իրենց սիւնակները լայնօրէն կը բանան այս առատաձեւն նուիրատուութեան վերաբերող խորհրդածութիւններու, իմ միտքս կը սեւեռի դէպի եզրպատական յիշատակներս ու կը փորձեմ Մասիսի ընթերցողներուն ներկայացնել, հակիրճ ուրուագորով մը, այդ արդէն իսկ ծանօթ դէմքը՝ Պօղոս փաշան՝ որ բարերար մը կը հանդիսանայ, բառին ընդարձակագոյն առուովը։

— — —
Պօղոս փաշա Նուպարի համար և թէ իրա-

ւամբ ըսուած է թէ եզրպատոսի ամէնէն գիտնական ու ամէնէն հարուստ անձնաւորութիւններէն մէկն է, պիտի աւելցնեմ՝ ներկայ տիկին՝ թէ միանգամայն ամէնէն սարգասէր անձերէն մէկն է, ցուցամոլութենէ խորշող, դրուատիքէ չախորժող, և այնքան անկեղծօրէն որ իր բնաւորութեան այս յատկանիչերը չդիտցող մը ապշահար պիտի մնար առաջին անգամ իրեն մօտեցալու ու հետը տեսակցելուն։ Սա ճշմարիտ է թէ չատ դիւրահաղորդ չէ, բայց կը բաւէ անգամ մը իրմէ գնահատուիլ, իր վստահութիւնը գրաւել, իր հետ հաղորդակցութեան մէջ գրտնուելու և իր պաշտպանութիւնը վայելելու համար։ Իր փնտռածը, ամէն բանէ առաջ, իրական արժանիքն է, սրտի և մտքի յատկութիւններ, բայց մանաւանդ վերջինը որուն մէջ չէ կարելի խաբուիլ։ Գործի և պաշտօնի համար իրեն գիմոււմ ընողներուն կարեկցութեան արժանի վիճակը չէ՝ որ կ'աղդէ իր վրայ, այլ կարողութիւնը, ձեռնհասութիւնը, և ասոր համար իր զգալու և օգնելու եղանակները սխալ կը մեկնուին չատերէն։

Իր հարստութեան, հմտութեան ու սարգասիրութեան ծափահաններէն գերազանցապէս վեր չափով մը աշխատասէր է Պօղոս փաշա, ու եզրպատական ոստանի բարձր դասակարգին մէջ ուր լայն ժամանակ կը նուիրուի վայելքի ու հանգիստի և քիչ ժամանակ՝ յոգնութեան, եզական տիպար մըն է ինքը՝ տենդադին կերպով աշխատութեան նուիրուած իր կեանքովը, մինչդեռ ուրիշ որ և է անձ՝ նոյն դիրքին մէջ՝ մեղկ հանգիստի մը մէջ պիտի անցունէր իր օրերը։

Եզրպատական երկաթուղիներու վերատեսչի ծանր և բազմազաւղ պաշտօնէն զատ, որ անագին հոգերով բեռնաւորուած է, Պօղոս փաշա իր աղարակները ունի, իր դրամական ընդարձակ գործառնութիւնները, որոնց ամէնուն վերին հսկողութիւնը կատարելէ զատ, անձամբ կը զբաղի նաև մանրամասնութիւններով։ Վարչութեան (administration) և հաշիւի մարդն է ան, որ միանգամայն կը հասկնայ երկրագործութենէ, մեքենականու-

թենէ, ճարտարարուեստէ: Յորեկուան կառախումբով կ'ողջեւորի իր բամպակի արտերուն մօտակայ կայարանը և անկէ՝ հեծանիւով մը՝ ագարակին զրասնեակը, ուր ելեմուտքը կը քննէ, մշակներուն հրահանգները կուտայ, ուղղման դործերով կը զբաղի, իրիկուան քաղաք վերադառնալու համար:

Դահիրէի մէջ, տեսնելով ու լսելով իր տենդագին աշխատութեան այս եղանակը, մտքիս մէջ կը նմանցնէի զինքը այն Ամբրիկացի միլիոնատէրներուն որոնց պատմութիւնները այնքան հետաքրքրութեամբ կը կարդանք, որոնց վրայ կը հիմանք պարզապէս, առանց լիովին ըմբռնելու թէ այդ ահագին հարստութեան տէր եանքիները ինչպէ՛ս կը հասնին մէկ տօլարին հաշիւն իսկ քննելու, ու ինչպէ՛ս ինքզինքնին կը վարժեցնեն սակաւապէտ ու շարքաշ կեանքի մը, համակ աշխատութեան նուիրուած:

Այս տեսակ տիպար մըն է Պօղոս փաշա Նուպար:

Զպիտի խօսիմ իր ընկերային ձիրքերուն, իր լեզուագիտութեանը վրայ, այս տղերուս չի տալու համար զրուստականի մը գոյնը, որուն պէտք չունի և որոնք ապահովապէս չպիտի հանդիպին իր աչքերուն: Իմ չեչտեչ ուղածս, իր մեծ նուիրատուութեանը առթիւ, զինքը սովորական հարուստներէն զանազանող առանձնայատկութիւններն են, մասնաւորապէս աշխատասիրութիւնը որուն օրինակը որքան աւելի բարձր զիրք ունեցող անձերու կողմէ տրուի՝ այնքան աւելի խորազգեցիկ կրնայ ըլլալ ընկերային ամէն դասակարգերուն համար:

«Ազգ. Հիւանդանոցի յառաջիկայ 1906 «տարւոյ Օրացոյցը Մարութէ Էֆ. Յոլսէֆ. «եան պատրաստած ըլլալով, Տ. Վահան Ծ. «Վրդ. Տէր—Մինասեանի յանձնուեցաւ կա- «տարել անոր բաղդատութիւնը որ ասկէ ա- «ռաջ կը յանձնուէր հանգուցեալ Տ. Խորէն «Ա. քահանայ Փէհլիվանեանի»:

Այս պարզ, աննշան լուրը, որ ամէն տարի այս միջոցիս կը կրկնուի գրեթէ միեւնոյն ձեւին տակ, չեմ գիտեր ինչո՞ւ հետաքրքրու-

թիւնս շարժեց առջի օրը, երբ առտուան թերթերը աչքէ կ'անցունէի: Օրացոյցին տօնական ու օգիւղեութեամբ անկան մասին պատրաստութիւնը միշտ mystique բան մը երեւցած է աչքիս, ինչպէս այդ պատրաստութիւնը կատարող անձին անունը զոր կը լսենք կամ կը կարդանք շատ մասնակէ ի վեր:

— Ո՞վ է ի՞նչ տեսակ մարդ է այդ Մարութէ Էֆ. ըսուածը, հարցուցած էի շատ անգամ ինքնիրենս և ուրկի՞ց ձեռք անցուցած է իր մասնագիտութեան գաղտնիքը, եթէ երբեք գաղտնիք մը կայ:

Դիպուածը այնպէս բերաւ այս անգամ, որ Անգիր Դպրութեան հեղինակը խմբագրատունէն ներս մտնէր, այն պահուն ուր իր անունն ալ յիշուած կը գտնէի լուրին մէջ: Վահան վարդապետ, որ Լոյսը կրօնաթերթի վերածուելէն ի վեր ծանր երեւոյթ մը առած է, առանց բարեբաղդաբար կորսնցնելու իր խօսելու զուարթ ձեւը, տրամադիր գրտնուեցաւ՝ զիս լուսաբանելու համար: յիշել անցած գացած իրողութիւններ որոնք Օրացոյցին շուրջը կը դառնան և շահեկանութենէ զուրկ չեն:

Մարութէ Էֆ.ն տպարանական մանր մունր աշխատութիւններով զբաղող ծերունի մըն է որ յաջորդած է Տէր Երեմիային, — ո՛չ այն յաջորդութեամբ, անշուշտ, զոր կը նախագուշակէր Դ. Զօհրապ իր համբաւաւոր «Մանօթ Դէմք»-ովը, Մասիսի մէջ, 1902ին, ծանօթ բանասէրի մը համար, — և ուսկից սորված է Օրացոյցին պատրաստութեան եղանակը: Անգամ մը միայն, գրեթէ տասնըվեց տարի առաջ, այս «մենաշնորհ»ը ուրիշ ձեռքերու կը փոխանցուի, դրամական միջադէպի մը պատճառով: Օրացոյցին պատրաստողը, որ աւանդաբար 15 ոսկի կը ստանար իր այդ աշխատութեանը փոխարէն 30 ոսկի պահանջած էր, և Կիւմրիէրտան բարեյիշատակ Տիգրան Էֆ.ն, — այն ատեն հոգաբարձու Ազգ. Հիւանդանոցին, որուն Մնտուկէն պիտի վճարուէր այդ գումարը, — կը դժկամակէր սակազինի այս բարձրացումը ընդունելու:

Վահան վարդապետ Մեծ—Նոր Խանի գրասենեակէն ներս կը մտնէ այս խնդիրը յուզուած միջոցին և տեղեկանալով Կիւմրիչ-կէրտան էֆ. ի վրդովման պատճառին, — որ առաջ կուգար Հիւանդանոցի դրամներուն գործածութեան մասին ունեցած խղճմտութիւնն ցոյց կուտայ Օրացոյցին պատրաստութիւնը ինք ստանձնելու:

— Բայց ձեռնհասութիւն ունի՞ք, կրնա՞ք այս դժուարին գործին մէջէն ելլել:

— Մի՛ սարակուսի՞ք և վստահաբար ինձ յանձնեցէ՛ք, կը յայտարարէ վարդապետը:

Տիրքան էֆ. ն, իբրև հաշիւի մարդ, չի վարանիր «գին»ն ալ կանխաւ հարցնելու և Պարտիզակցին որ, ընդհակառակը, երբեք հաշիւի մարդ եղած չէ, կը պատասխանէ խնդալով. — «Թէքիֆ չիկայ մէջերնիս, 7½ ոսկիով կը պատրաստեմ ու կը յանձնեմ ժամանակին»:

Համաձայնութիւնը կնքուած էր, բայց Վահան վարդապետ՝ հազիւ հեռացած գրասենեակէն՝ մտահոգութեամբ կը պաշարուի, ու զլսիկոր կ'իջնէ Ջաքմաքճըլարի զառկավայրէն: Իրօք պիտի յաջողէ՞ր կատարել իր խօստումը. տօնական մասը դժուար չէր երեւար իրեն, գիտնալով որ Տօնացոյցը իբրև հիմ կը ծառայէ անոր, թէև մեզի՝ աշխարհականներէս շատին համար՝ կնճռոտ, անլուծելի հարց մը կերեւայ անոր, բի ներուշարակարգութիւնը:

Վարդապետը անքուն գիշեր մը կ'անցունէ, միակ սեւեռեալ գաղափար մը ունենալով. — Ինչպէ՞ս գտնել ու ճշդել «արեւուն և լուսնին խաւարման» կ. Պոլսէն տեսանելի ըլլալու օրն ու ժամը» որ օրացոյցին էական կէտը կը կաղմէր և պէտք էր անսխալ ըլլար: Ինքը, իր պատանեկութեանը լսող եղած էր այդ առթիւ յարուցուած բռնուն վէճերուն, որոնք մինչև իսկ կուսակցութիւններ ստեղծած էին՝ Տէր Երեմիայէն թեք ու դէմ:

Դէպքը գրեթէ կէս դարու հնութիւն մըն է և թերեւս այսօր ծիծաղ չարժէ. բայց իր

ժամանակին՝ գիտական մեծ խնդրի մը համաժողութիւնները առած էր: 1852ին կամ 53ին, Տէր Երեմիային աստղաբաշխական հմտութեան վրայ հաւատք ունեցողներուն գլուխը կը գտնուէին՝ Աղաթօն Գրիգոր էֆ. ն, Ջօրաեան և ուրիշ ծանօթ անձեր. իսկ թեքեաւատներուն առաջնորդն էր Ջամուրճի պատուելին: Առաջինները կը պնդէին թէ արեւուն խաւարումը պիտի տեսնէին ճիշդ Օրացոյցին մէջ նշանակուած օրուան ժամուն ու վայրկեանին. վերջինները՝ կը հեզնէին պարզապէս: Հակակարծիք երկու խումբերուն ներկայացուցիչները, նշանակուած օրին, Խասգիւղի բարձունքէն, — ուր կը բռնակէր Տէր Երեմիան, — դիտելու և ճշդելու կերթան: Ծերունի քահանան, ինքն ալ իր տանը պատշգամբ ելած ու խոշոր դիտակ մը գետեղած իր դէմ, ակնդէտ կըսպասէր, մէկ ձեռքովն ալ ժամացոյցը բռնած:

Եւ ահա՛, խաւարումը տեսանելի կըլլայ Օրացոյցին համապատասխան, ու Տէր Երեմիան, — հին բարի տէրտէրի տիպար որ, սակայն հռետորական ձեւեր ու լալաղին խօսուածք մը ունէր, — բազկատարած կը գոչէ պատշգամբէն. «Եհա՛ս ժամ զի փառաւորեսցի որդի մարդոյ...»:

Այդ օրը իր տարած յաղթանակին վրայ էր որ Տէր Երեմիան սովորութիւն ըրաւ, կ'ըսեն, իր պատրաստած օրացոյցներուն վրայ դիտակ ճշկարել տալ, իբրև խորհրդանշանը իր օգեբեւութեամբանի և աստղաբաշխի հմտութեան որ անհերքելի կերպով հաստատուած էր Խասգիւղի բարձունքէն և վերջ տուած՝ վէճերուն:

Վահան վարդապետ գիտէր այս պատմութիւնը, բայց այնքան միամիտ չէր հաւատալու համար թէ... զաղտնիքը դիտակին մէջ կը կայանար: Օրերով միտքը յոգնեցնելէն և ճար ու հնար մը մտածելէն ետքը, վերջապէս առտու մը կը գոչէ՝ «եվրեֆա՛»:

Գտած էր: Թերթ մը թուղթ ու պահարան մը առնելով, կը նստի իսկոյն նստակ մը դրել Վիէննական Միթիթարեան Աբբասօր, խնդրելով որ Վիէննայի Դիտարանի տեսչու-

թենէն առնելով՝ հաճի հաղորդել իրեն՝ նոյն տարուան արեւու կամ լուսնի խաւարման տեսանելիութեան օրն ու ժամը՝ Կ. Պոլսէն: Պատասխանը չի յապաղիր, և կը հասնի գերմաներէն տպագիր էջ մը՝ յարակից օդերեւութաբանական ծափութիւններով, զորս Այտընեան Գերատպան ի հաճոյակատարութիւնը ունեցած էր հայերէնի ալ թարգմանելու:

Վահան վարդապետ ուրախութենէն ձեռքերը կը շփէ, մէկ կողմէ շնորհակալութեան գիր մը ուղղելով Մխիթարեանց Աբրահայրին ու միւս կողմէ աւարտելով օրացոյցը որուն տօնական մասը պատրաստած էր արդէն՝ Տօնացոյցին հետեւողութեամբ: Ու ձեռագիրը ժամանակին կը յանձնէ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան:

Անկէ յետոյ, բաւական տարիներ, Անգիւր Գաբուբեան հեղինակը շարունակեց ինք պատրաստել Օրացոյցին տօնական ու օդերեւութաբանական մասը որ ետքէն վերադարձուեցաւ դարձեալ Մարութէ էֆ.ին և մինչև այսօր կը կատարուի այդ ծերունի աշխատանքին ձեռքով, համեստ վարձատրութեան մը փոխարէն:

Տ. Ա.

ԹՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈՒՅԵՐ

Մայր Աթոռ. — Ամենայն Հայոց Ս. Հայրապետին կողմէ Բեդերսպուրի ղրկուած եկեղեցական պատգամաւորութիւնը, որ իր հետ տարած էր եկեղեցական կալուածներու խնդրոյն վերաբերեալ խնդրագիր մը, ներկայանալով Ռուսիոյ ներքին գործոց նախարարին՝ մատուցեց է զայն: Պ. Պուլինկին սիրալիւ ընդունելութիւն մը ընելով, խոստացեր է Կայսեր ներկայացնել և պատասխանը հաղորդել: Բանի մը օր ետքը, նախարարը հաղորդեց է Ն. Ս. Օծութեան պատգամաւորներուն, թէ խնդրագիրը Կայսեր մատուցանելով՝ պատասխան ստացած է թէ Հայոց Եկեղեցւոյ կալուածական խնդիրն ևս յանձնուած է Կովկասի նորընտիր փոխարքայ Վո-

րօնցով Դաշկով իշխանին, որ պիտի քննէ զայն ու հարկ եղածը պիտի վճռէ:

Հեռագիր մը հաղորդեց շաբթուա մէջ, թէ Իտալիոյ թագաւորին նախաձեռնութեամբ յառաջիկայ գարնան Հռոմի մէջ գումարելի երկրագործական միջադպարն Համաժողովին եղիպտական պատուիրակ նշանակուեց է Պօղոս փաշա Նուպար:

Կիւլլապի ԷՖ. Կիւլպենկեան, որ իր Տիկնոջ հետ Երուսաղէմ ուղեւորած էր, մայրաքաղաքս վերադարձաւ: Կիւլլապի էֆ. սիրալիւ ընդունելութիւն մը գտեր է Տ. Յաւուրթիւն Ս. Պատրիարքին եւ Միաբանութեան կողմէ, Ս. Յակոբեանց վանքը այցելելուն, եւ տեսակցելով նաեւ Ելեւմտից նախորդ տեսուչ Տ. Ղեւոնդ վարդապետի հետ՝ տեղեկութիւններ քաղեց է հաշուական ծանօթ խնդրոյն վրայ եւ գործնական ու հաշտարար կարծիքներ յայտնեց է:

Պատրիարքաւոր հասած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Տ. Ղեւոնդ Վրդ. կը պատրաստուի Երուսաղէմէն ճամբայ ելել Կ. Պոլիս գալու համար:

Ռօսօսթոյի փաստաբաններէն Թովմաս էֆ. Տէր Սահակեան, որ վերջերս մայրաքաղաքս եկած էր, Ս. Պատրիարք Հօր ներկայանալով յայտնեց թէ «Նիւլասայի հուգուգը մէվգուայի Օսմանիէ» անուն թուրքերէն դասագիրք մը պատրաստած է որուն տպագրութեան ծախքը ինք հոգալով՝ հրատարակուելէն ետք վաճառման հասոյթին 100ին 30ը նպատից Յանձնաժողովին պիտի նուիրէ: Սոյն դասագիրքը կը պարունակէ իրաւագիրական սկզբունքներ և ամէն անհատի համար կարեւոր ու պիտանի ծանօթութիւններ: Զեռագիրը մատուցուած է արդէն Կըրթական նախարարութեան:

Աւաթի Խնամակալութիւնը մտադիր է Զատիկէն ետք հրաւիրել Իզմիրի առաջնորդ Դուրեան Սրբազանը որպէսզի առժամայէս Արմաշ երթայ, իրրեւ նախորդ վերատեսուչ Դպրեվանքին՝ վարդապետ ձեռնադրելու համար հոն գտնուող սարկաւազները:—Արդի վերատեսուչը, Տ. Թորգոմ Վրդ., որ մայրաքաղաքս եկած էր, Արմաշ վերադարձաւ:

Դրիչ եւ դրամ. — Նիւ Եօրք հաստատուած բարեգործ վաճառական Յովհաննէս էֆ. Թավչանճեան՝ այս օրերս տասնական օամ. ոսկի նուէր շրկած է Ս. Փրչի Հիւանդանոցին և Խասգիւղի Գալֆաեան Որբանոցին, իր աղջկան՝ Արտէմիսի մկրտութեան առթիւ, ինչպէս շնորհակալութեամբ կը ծանուցանեն այդ երկու մարդասիրական Հաստատութեանց Հոգաբարձութիւնն ու Խնամակալութիւնը, Թավչանճեան էֆ, որ ամէն առթիւ ինքնաբերաբար կը նպաստէ ո՛չ միայն բարեգործական ու բարեպաշտական գործերու, այլ նաև գրական ձեռնարկներու ալ, միեւնոյն ժամանակ գրող մը ըլլալու առաւելութիւնը կ'ընծայէ, ատեն ատեն առողջ տեսութիւններ պարգեւով մեր թերթերուն մէջ, ինչպէս վերջին անգամ Բիւզանդիոնի ուղղած իր «Հարստութիւն ու Բարեգործութիւն» յօդուածը կարդացուեցաւ նոյնքան հետաքրքրութեամբ որքան օգտակարապէս, իր պարզած ազնիւ թելադրութիւններուն պատճառաւ:

Յովսէփ — Իզմիրեանց Գրական Յանձնաժողովին ներկայացուած երկասիրութիւններուն մէջ, որոնք մեծազոյն մասամբ գաւառներէն շրկուած ձեռագիրներ են, կը գտնուի նաև Պոլսեցի հիդիւսակի մը՝ Սիմոն էֆ. Գափամաճեանի ծանօթ գործը «Նոր Բառագիրք հայերէն լեզուի» որուն տպագրութիւնը առաջ կը տարուի կանոնաւորապէս և հասած է մինչև 12րդ պրակը: Գափամաճեան էֆ.ի այս երկարաշունչ աշխատութիւնը անաչառ քննութեան մը բովէն անցնելով՝ եթէ արժանանայ մրցանակի, նուիրուելիք գումարը պիտի յատկացուի տպագրութիւնը փութացնելու և Իզմիրեանց Յանձնաժողովը ալ իր վարձատրած գործերէն մէկը հրատարակուած տեսնելու հաճոյքը պիտի ունենայ:

Ասանայի առաջնորդ Տ. Մուշեղ Մ. Վրդ.ի պաշտօնը հաստատող Կաթողիկոսական կոնդակը նախորդ շաբթուն կարդացուեց է քաղաքին երկու եկեղեցիներուն մէջ: Ժողովները կանոնաւորապէս կը շարունակեն իրենց նիստերը և Տնտեսական Խորհուրդ մըն ալ կազմուեց է: Նահանգին Վսեմ. կուսակալը և ղինուորական հրամանատարը այցելութեան գացեր են Առաջնորդարան, արժանավայել կերպով մեծարուելով առաջնորդին կողմէ որ Մարտ 7ին առաջին անգամ ըլլա-

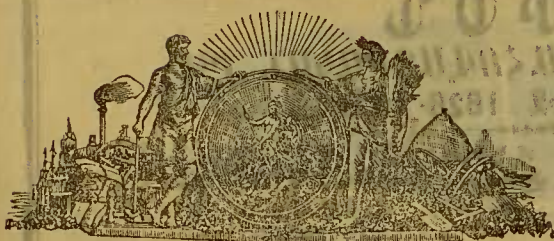
լով մասնակցեր է Խտարէի ժողովին: Տ. Մուշեղ Վրդ.ի հովուական գործունէութիւնը ու քարոզները քիչ ժամանակուան մէջ գնահատել տուած են զինքը իր այս նոր պաշտօնին մէջ և Ատանայի հայ համայնքը տաք վերաբերում մը ցոյց կուտայ համակրելի Արմաշականին նկատմամբ:

Հայ Հռոմէակաւաց երեւելիներէն հանգուցեալ Տալուտ փաշա, որ անգաւակ մեռած է, իր կենդանութեանը 30,000 աֆղ. ոսկի ձգած էր անդլ. դրամատուն մը, իր հոգեղաւակ աղջկան անուամբ՝ հետեւեալ տրամադրութեամբ կտակով մը. — եթէ հոգեղաւակը ամուսնանայ ու զաւակ ունենայ, այս գումարը զաւակներուն տրուի. իսկ եթէ զաւակ չունենայ, ո՛չ ինք և ո՛չ ալ ամուսինը իրաւունք չունենան այս գումարին դաշելու, այլ անոր տոկոսը միայն ստանան և հոգեղակին մահէն ետք՝ այդ 30,000 ոսկին սեպականութիւն ըլլայ Բանկալթի Ս. Յակոբայ Անկելանոցին որ միայն տոկոսը ստանայ և մայր գումարը անձեռնմխելի մնայ: Տալուտ փաշայի հոգեղաւակը մայրապետ մըն է այժմ, Յրանսա, վանքի մը մէջ որ կը ստանայ յիշեալ գումարին տոկոսը: Մայրապետը, իրեն եղած դիմումի մը ի պատասխան, յայտարարած է թէ իր մահուանէն վերջ այդ տոկոսը պիտի ստանայ Հայ-Հռոմէականաց հիւանդանոցը, ինչպէս կտակած էր իր հայրագիրը:

* * Հայ Հռոմէական Տիկին մը տրամադրութիւն յայտնած է 3000 ոսկի յանձնելու Ս. Յակոբայ Անկելանոցին Հոգաբարձութեան, պայմանով որ իր կենդանութեանը ինք ստանայ տոկոսը, իսկ իր մահէն վերջ՝ գումարը յատկացուի այդ Հաստատութեան: Հոգաբարձութիւնը յիշեալ գումարով եւ վերջերս կառուցուած 10 տուններուն հասոյթներուն ապահովութեամբ փոխառութիւն մը կնքելով, իր տրամադրելի ընդարձակ դեռնին վրայ արաւթմանի ծառայող շէնք մը պիտի կառուցանէ:

Հիմնադիր — Կ. Ս. ԻիթիիձեԱՆ
Տեղ եւ Տնօրէն — ՏՈՔԹ. ԵՂՈՒԱՐԴ ՄԱՍԻՍ
Տպագրութիւն ԱՐԵՎԵԼԻՔ Օրագրի

LA CONFIANCE

ԼԱ ՔՕՆՖԻԱՆՍ

ԿԵՆԱՅ ԱՊԱՀՈՎԳ. ԸՆԿ.

ՀԻՄՆԵԱՆ Ի ՔԱՐԻՉ 1875ԻՆ

Կը գործէ ուղղակի ժրանս կառա-
վարութեան հսկողութեան ներքեւ
Ընթացիկ ապահովք. 339 ՄԻԼԻՈՆ Ֆր.
Դրամագլուխ եւ պահեստ 38 ՄԻԼԻՈՆ Ֆր.
Ընդ. գործակալ Պոլսոյ եւ գաւառաց
ԱՐԱՄ Ս. ԳԱԼՅԱՆԱՆ

Պօլիս, Էմին-Էօճի, Լաքիժ խան Նօ. 1
Դաւանները պատուարէ գործակալին կը
փոխառնին: 3-50

ՅՈՎԱԿԻՄ ՊԱՆՊԱՆԵԱՆ

(ՄԵՂՐՈՒՆԻ)

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Մուշաֆէրիէ Հիւանդանոցին եւ

Պարսկական Դեպքանապոսին

Բերա, Մեծ Փողոց, Թագսիմ, քիւ 61

Զրաւանան արաւոքման

Պալպալեան ամէն օր ակառայի ամէն տե-
ռակ հիւանդութիւններով տառապողներ,
կ'ընդունի. իսկ Ուրբաթ, Կիրակի եւ Նրեք-
շաբթի մինչեւ ժամը 5: Գիշերուան օր եւ է
ժամուան կարելի է դիմել: Պալպալեան կ'ե-
րախաւարէ իր լեցուցած ու շինած ակառ-
անքը: Յորեկները ակառայ քաշել տալու հա-
մար որոշ վարձք մը չկայ. քաշել տուողին
նամքէն կոխեալ է: Վկայեալ տառապող-
տուհի Տիկին Բօլին եւս կը գտնուի միշտ նոյն
դարմանատան մէջ: Ազգանքներուն ձրի 4-10

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Գ. ԳԱՐՐԻԷԼԵԱՆ

ԲԵՐԱ, ՄԵՏ ՓՈՂՈՑ ԹԻՒ 200

Կարճա-Մէրայի Լիսէին դէմ

Գ. Ե. Շր. օրերը առաւօտեան կանու-

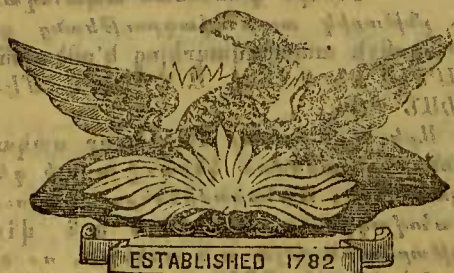
խեն մինչեւ իրիկուան ժ. 11 1/2

Բ. Գ. Ուր. օրերը ճեն մինչեւ 11 1/2

Երբեք օրերը ժամադրութեամբ 3-10

PHOENIX ASSURANCE L Co.

“ՖԻՆԻՔՍ”

ՀԻՄՆԵԱՆ Ի ԼՈՆԾՈՆ 1782 ԻՆ

ՍԵ ԳՈՐԾԻ Ի ՊՈԼԻՍ 1869ԻՆ Ի ՎԵՐ

ԱՆԳԼ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Դրամագլուխ եւ պահեստի դրամ

ԱՆԳԼ. ոսկի 4,218,000

ՖԻՆԻՔՍ սոսկ հրդեհի դէմ Ապահա-
վագրեալն Ընկերութիւն մըն է, ծանօթ
իր պատուաւորութեամբ եւ փառսւց մէջ
իր անմիջական վճարումներով:

ՖԻՆԻՔՍ կ'ապահովագրէ հրդեհի եւ
կայծակի դէմ ամէն տեսակ տնայրտ եւ
շարժուն ստացուածք, յօյժ նպատակը
պայմաններով:

Ընկերութեան նշանաբանն եղած է.

ՈՒՂՂԱՄՏՈՒԹԻՒՆ եւ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ
ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԸ ՎԵՍՍՈՒՅ. Յօդ դճա-
րած է առաւել քան 27,000,000 անգլ.
ոսկի:

Ընդհ. գործակալ Պօլսոյ եւ գաւա-
ռաց: Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Վերալիս խան, Պանֆ Օթօմանի ֆոյ
Ղալաքիա:

Փախ գործակալէ Պօլիս

ՌՈՒԲ. ԱԲԻԿԵԱՆ ՃԻՎԱՆ ԹԵՔԵՆԱՆ

Էմին պէյ խան Յոսկլեան ի խան

Զննել ընդգրու

Ա. ԷՆՔՍԷԼԸՆԱՆ

Ի Ի Ն Ի Օ Ն

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ԲԱՐԻՉ 1828-1829

Հ Ր Դ Ե Հ Ի Ժ Ի Ի Վ

Մինչև 1902ի վերջը հատուցեալ վնասք	274,000,000	Փր.
1902ին գանձուած ապահովագրին	24,000,000	»
Դրամագլուխ երաշխաւորեալ	119,000,000	»
Ապահովագրեալ դրամագլուխ	21,500,000,000	»

Կ Ե Ն Ա Ց Ժ Ի Ի Վ

Մինչև 1902ի վերջը հատուցեալ վնասք	129,000,000	Փր.
Ընթացիկ ապահովագրութիւնք	272,000,000	»
Դրամագլուխ եւ պահեստք	158,000,000	»
1092ին գանձուած ապահովագրին	12,000,000	»

որ ընթացիկ ապահովագրութեանց գումարին հետ կը համեմատի 60% — ինչ որ «Իւնիոն» ապահովագրելոց կ'ընծայեն հսկայ երաշխաւորութիւն մը ՈՐՈՒՆ ՆՄԱՆԸ ԿԱՐԵԼԻ ԶԷ ԳՏՆԵԼ՝ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՉ ԳՈՐԾՈՂ ՈՒՐԻՇ ՈՐ ԵՒ Է ԸՆԿԵՐՈՒ ԹԵԱՆ ՔՈՎ:

Արեւելքի համար մասնաւոր սակացոյց՝ գեղջեալ գիներով: Նպաստաւոր պայպաններ անհամեմատ կերպով աւելի գերազանց քան ուրիշ ո՛ր եւ է ընկերութեան մայմանները: Շահաբաժիններու տարուէ տարի անմըջական վճարում, որով Իւնիոնի ապահովագրութեանը ԶԻՐԵՆ ԵՆ այն վիճակներէն եւ յուսալիաբութիւններէն, որոնց կենթարկուին միշտ այն անհիշք, որ ծախաբաժիններու բարդման (accumulation d'es bônifices) ՅՈՒՐԻ ԵՒ ՎՆԱՍԱԿԱՐ դրութեամբ գործող ընկերութեանց կ'ապահովագրուին:

Ընկերութեան դրամատունն է ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆԲԱՆ

Թուրքիոյ եւ Արեւելի Տնօրէնութիւն

Պոլիս, Սուլթան Համամ, Բասաժ Գաբրըն Օղլու

Մասնաճիւղ՝ Ղալաթիա, Խալէթ Սան: Գործակալութիւնք Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքացի մէջ

4-10

ՖԵՆԻԲՍ ՕԹՐԻՇԻԵՆ

ԿԱՅՍ. ԹԱԳ. ԱՌԱՋՆԱՇՆՈՐՀԵԱԼ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐ. ԸՆԿ.

Հրդեհի եւ կեանքի (Ի ՎԻԵՆՆԱ)

ՊԱՏՈՒԱԿԱԼ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Ն. Ա. Բ.

ԳՈՒՐԾ ԼՈՒՐ ՏԵ ՊԱՎԻԴ

ԼԱ ԷՍԹՐԵՅԵԱ

Ապահովագր. Ընկ. ընդգրկմ հրդեհի եւ ծովային րկածներու (Ի ՄԱՏՐԻՏ)

Ապահովագրութիւնք կը կատարուին լաւագոյն պայմաններով:

Սոյն ընկերութեանց Դրամաւորն է Ի Կ. Պոլիս, Գոթի Լիօնէ

Ընդհ. եւ լիազոր ներկայացուցիչ Թուրքիոյ

Գ. ՅԵՐԱՅԵԱՆ

Դրասնեակ, Պոլիս, Հանօբուլօ խան, Թ. 52-53-54-55-56

4-10

ԶԿԱՆ ԻՒՂԻ ՊԷՏԲ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ ՄԸ

ԳԵՂԱՐԱՆ

ԽԱՇԻԿ ՖԷՍՃԵԱՆ

Կ. Պօլիս, Մահմուտ Փաշա Պաշի, Ապուս Էֆ.ի խանիս դեմ 261

Դեղարանն նկատելով որ՝ Պոլսոյ կարեւոր եւ կեդրոն մէկ տեղը գտնուելուն առթիւ, Մօրինայի ձկան իւղի մասին եղած խնդրանքները հեռզհետէ չառցած են, որոն խնդրանքին եւ ի մասնաւորի Ազնիւ յաճախորդացոյ գոհ ջուտ մը տալու եւ փօքր ինչ ծառայութիւն ը մատուց տեսելու համար, ուրախ եմ այս աշխատ յայտարարելու թէ՛ մասնաւոր յաճախորդութեան մը համաձայն բերել տալով ըլլալով Բէթէր-ՄՕԼԼԷՐԻ Մօրինայի ձկան իւղին առաջին տեսակը, ԱՌԱՆՏ ՀՈՏԻ, Կը ծախուի Դեղարանէ՝ թէ մասնաւոր չիշերու մէջ եւ թէ քաջով, մէկէն փափկակազմ ստամոքսի համար իսկ խիտա անորոշելի ըլլալով, թէ մեծերու եւ թէ՛ փոքրակազմ պատիկ տղայաց, Ուստի ամէն տանք՝ որոնք կը փոփոքին խմել թէ աժառն եւ թէ՛ անառն հոգի զուտ եւ անխառնախ ձկան իւղ, թող հաճին դիմել դեղարանն, գէթ մէկ անգամուան փորձով մը ստուգելու մեր խօսքերուն ճշտութիւնը:

Սոյն բաղամասոյ դեղարանը, այս անգամ նոր կազմակերպութենէ մը ետքը, խալիկ փէսճեանի կողմանէ, քիչ առեւտուան մէջ պատիւը ունեցաւ գնահատուիլ որդոյ հոգա տակութենէն, որմէ քաջութեանով պէտքը կըզգայ իրեն ուղղութիւնը եւ նպատակը ներկայացնել հաճախորդան:

ՆՊԱՏԱԿ.—Գոհ ձգել իր յաճախորդները միշտ՝ դեղերու թարմութեամբ, եւ արուեստին խղճամբ գործադրութեամբ:

ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆ.—Մաքրութիւն, ապահովման դրութիւն եւ պարկեշտութիւն դեղա-րանին ուղղութեամբ եղած են:

Եւրօպական տան մը հետ բաժնակցած ըլլալով՝ ամէն շաբթու պատուատի թարմ քիւ-պեր (աքը գալիմի) կը հասնին բօսդայով:

Ամէն օր Դեղարան յաճախող Հայ եւ օտարազգի բժիշկներէն յիշենք մասնաւորաբար հանրածանօթ Բժիշկ ԱԼԼԱՀՎԷՐՏԻ ԷՃ.՝ որ ամէն Գ. Ե. Շք. օրեր ժամը 8—11 իրեն դիմող հիւանդները կը դարմանէ իրեն ծանօթ փորձառութեամբ եւ մասնագիտութեամբ. դեղարանին մասնաւոր դարմանասրահը: Դեղարանը ունի նաեւ ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՍՊԱՍ, 4—10

ՍՈՒԹԵՆ ՕԳՈՒՏ ՔԱՂԵԼ

ՎՃԱՍՌԱՏՈՒՆ

Հ Ե Ր Ճ Ա Յ Ի

ԱՊԱՌԻԿ ԵՒ ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՍՌՈՒՄ

Գոհարեղեններու, ամեն տեսակ կահ կարասիներու եւ ամենեւնեւ նորածել

նազուսներու, եւլն.

Պատու ունինք ծանուցանել պատուարժան հասարակութեան թէ՛ մեր վաճառատնաց ապրանքներուն տեսակները աւելի ճօնացնելու ու մեր յարգելի յաճախորդաց աւելի գոհացում ապրելու նպատակաւ, ՈՍԿԵՐԶՈՒԹԵԱՆ վերաբերեալ ամէն տեսակ ապրանքներէ զոտ. կիներու եւ այլերու համար եւ մեծ ու փոքր ամէն տարիքի յատուկ ԶԳԵՍՏԵՂԵՆՆԵՐՈՒ, ճերմակեղէններու եւ (թօհաֆիէ) ու միանգամայն ամէն տեսակ առաջնակարգ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐՈՒ (ձեղունի լամպներ, փիտէներ եւ այլն.) ճախ մթերանոց մը հաստատած ենք. խիստ դիւրամատչելի գիներով, եւ կանխիկ ու ապառիկ պայմաններով:

Արդ՝ կը հրաւիրենք մեր համապատասխան յաճախորդները, որ հաճին դիմել վերաբերելու վաճառատները, ուրկէ տնտեսական տնտեսական հասարակութեամբ պիտի մեկնին:

ՎՃԱՐՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1. Ապառիկ գնողներու համար հարիւրին 20 կանխիկ եւ մնացեալ գումարին հարիւրին 5 չաբթական վճարմամբ:
2. Կանխիկ գնողներու համար հարիւրին 5 զեղչ:
3. Կանխիկ ծախուած ապրանքներէն միմիայն ադամանդեայ, գոհարեղէնները երբ դործածուած բայց աւելի մնացած ըլլան՝ հարիւրին 10 զեղչով եւ կառնուին: Իսկ ապառիկ ծախուած եւ աւելի մնացած միմիայն ադամանդեայ, գոհարեղէններն ալ հարիւրին 15 զեղչով եւ կառնուին:

4-10

ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԶԿԱՅ

Յ. Գ. Շարաճական վճարմանց համար հաւաքիչներ ընդմիջող պատրաստ են:
ՄԵԾ ՇՈՒԿԱՅ ՈՍԿԵՐԶՈՅ ՓՈՂՈՅ, ԹԻԻ 13 Կ. ՊՈԼԻՍՈ

ՌՕՍԻԱ-ROSSIA

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀ. ԿԵԱՆՔ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ, ԱՐԿԱԾՔ

1881 մարտ 20ի Կայս. Ուքադով արածուած
Կեդրոնատեղին Բեդերսպուրկ, իրեն յատուկ չէնքը:
Ընկերութիւնը խիստ նպաստաւոր պայմաններով ապահովագրութիւններ կ'ընդունի ԿԵԱՆՔԻ վրայ, եւ ՀՐԴԵՀԻ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐՈՒ, ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՐԿԱԾՆԵՐՈՒ ԴԷՄ, ցկեանս ապահովագրութիւն ՇՈԳԵԿԱՌՔՈՎ ԵՒ ՇՈԳԵՆԱՌՈՎ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ, ինչպէս նաեւ ՀԱՅԵԼԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՊԱԿԻՆԵՐՈՒ կոտորուելուն դէմ:

Ընկերութեան դրամագլուխը, ամբողջապէս վճարուած	10,666,667	Ֆրանք
Նրախաւորութեան գումար աւելի քան	142,585,000	»
Ընկերութեան ապահովագրուողներուն վճարուած դրամագլուխ եւ վնասուց հատուցում	314,768,000	»
1903 տարւոյ մէջ գանձուած ապահովագրին եւ տեկոս	56,585,800	»

Ամէն տեսակ տեղեկութեանց համար դիմել Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին, Ազարեան խան, Վոյվոտա, Ղալաթիա,

4-10